

ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ

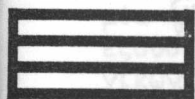

Νίκος Εγγονόπουλος: Αλέξανδρος και Βουκεφάλας 1971.

που οδηγούν
πέρα από τα
αμφίβολα το-
πία του στοι-
χειωμένου κό-
σμου μας

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙ-
ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΥΠΑΡΕΧ

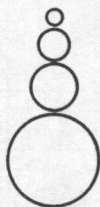

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΙΣΤΕΥΟΥΜΕ, ΠΩΣ, ΕΧΕΙ ΜΕΓΑΛΗ ΑΞΙΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΟΜΕΝΟΥΣ Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΤΟΥΣ ΜΕ ΘΡΟΥΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ. ΠΙΣΤΕΥΟΥΜΕ ΕΠΙΣΗΣ, ΠΩΣ, ΑΝ ΕΞΕΤΑΖΟΥΜΕ ΜΟΝΟ ΜΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΘΡΟΥΣ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ, ΔΕ ΘΑ ΜΠΟΡΕΣΟΥΜΕ ΝΑ ΕΙΣΧΩΡΗΣΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΔΟΜΩΝ ΤΟΥ, ΕΚΕΙ ΟΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΤΑΙ Η ΚΑΤΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ. Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ, ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΜΕΣΟ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΕΙ ΤΗ ΔΥΝΑΜΗ ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΤΑΞΗ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΤΗΣ. ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΗ ΔΥΝΑΜΗ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΑΝΤΛΟΥΣΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΘΑΡΗ ΒΙΑ, ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ, ΤΗΝ ΑΓΝΟΙΑ, ΣΗΜΕΡΑ ΤΗΝ ΑΝΤΛΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΗ ΒΙΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ, ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.

ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΛΟΙΠΟΝ ΝΑ ΞΕΦΥΓΟΥΜΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΑΝ ΤΟ ΜΟΝΟ ΜΕΣΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΝΑ ΠΡΟΒΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΚΑΘ' ΕΑΥΤΗΣ, ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΗ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ. ΒΕΒΑΙΑ, Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΕΧΕΙ ΓΙΝΕΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΤΟ ΜΕΣΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΑΛΛΑ ΚΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ. ΟΜΩΣ, ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΑΥΤΟ, ΔΕ ΜΕΙΩΝΕΙ ΤΗΝ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ. Η ΚΑΤΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΗ ΠΟΥ ΣΥΝΤΑΣΣΕΙ ΤΗΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΤΕΣ ΤΗΣ ΚΑΘΕ ΕΠΟΧΗΣ ΣΕ ΜΙΑ ΚΟΙΝΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ.

ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΧΩΡΗΣΟΥΜΕ ΠΙΟ ΠΕΡΑ, ΝΑ ΠΛΗΣΙΑΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΥΠΑΡΞΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ, ΤΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ, ΝΑ ΕΞΕΤΑΣΟΥΜΕ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΠΙΘΥΜΙΕΣ ΤΟΥ, ΝΑ ΔΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΞΟΥΣΙΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝ ΟΙ ΑΜΕΤΡΗΤΕΣ ΕΞΟΥΣΙΕΣ, ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ, ΠΟΥ ΔΙΑΠΕΡΝΟΥΝ ΠΡΟΣ ΩΛΕΣ ΤΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ, ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΙΚΟ. ΜΟΝΟ ΕΤΣΙ, ΘΑ ΚΑΤΟΡΘΩΣΟΥΜΕ ΝΑ ΠΑΡΑΓΟΥΜΕ ΕΝΑ ΛΟΓΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΘΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΒΑΡΕΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΟΜΕΝΟΥΣ.

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΚΑΝΟΥΝ ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΑΝΟΥΝ;

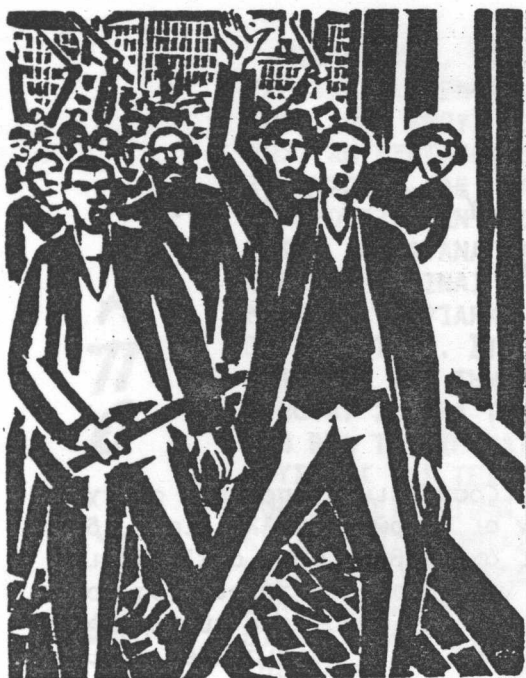
Ο ελευθεριακός λόγος για να θεωρείται ριζοσπαστικός, πρέπει συνεχώς να αναρρωτιέται όχι τόσο για το τι κάνουν οι άνθρωποι, αλλά γιατί δεν κάνουν αυτά που θα έπρεπε να κάνουν. Και όχι βέβαια μόνο ο ελευθεριακός λόγος. Κάθε ριζοσπαστικό κίνημα, για να νοήται σαν τέτοιο, θα πρέπει να αναρρωτιέται με τον τρόπο αυτό, για την ανθρώπινη συμπεριφορά απέναντι στο κατεστημένο σύστημα, όπως εύστοχα το διαπιστώνει και ο Ράιχ: "Δεν είναι αναγκαίο να εξηγηθεί γιατί κάποιοι κλέβουν όταν πεινρούν ή απεργούν όταν τους εκμεταλλεύονται, αλλά να εξηγηθεί γιατί η πλειονότητα των εκμεταλλευομένων δεν κλέβει, δεν απεργεί".

Βέβαια, η διαπίστωση αυτή αφορά κυρίως τον αγώνα των ανθρώπων ενάντια στη κυριαρχία. Και για να μη γίνει καμιά παρεξήγηση, μας ενδιαφέρει βέβαια "το τι κάνουν οι άνθρωποι" για να υπερβούν το εκμεταλλευτικό σύστημα, αυτό όμως που έχει τη μεγαλύτερη σημασία, είναι να πειστούν να δράσουν. Το να κρίνουμε τη δράση εκείνων που αγωνίζονται, σίγουρα έχει μεγάλη σημασία, αλλά έχει πολύ μεγαλύτερη να κρίνουμε την αδράνεια των υπολοίπων.

Ευθύς εξ αρχής λέμε, ότι, η παραπάνω διαπίστωση ορίζει κατά ένα μεγάλο μέρος τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ της ριζοσπαστικής και της κυρίαρχης άποψης για τον άνθρωπο και κατά συνέπεια της ίδιας της σκέψης και της πρακτικής των. Η ριζοσπαστική σκέψη, για μας ο ελευθεριακός λόγος, πιστεύει στον άνθρωπο. Τον θεωρεί ένα όν από τη φύση του ικανό να επιβιώνει, χωρίς την επιβολή κάποιου καταναγκασμού, να επιβιώνει σαν άτομο αλλά και σαν σύνολο. Τον θεωρεί ικανό να ικανοποιεί ανάγκες που του είναι απαραίτητες, τις βιολογικές, την ελευθερία, την ειρηνική συνύπαρξη, την κοινωνικότητα, την ηδονή, ικανό να αγωνιστεί γι' αυτές, εναντίων αυτών που τον εμποδίζουν να τις ικανοποιήσει σύμφωνα με τις επιταγές της φυσιολογίας του. Έτσι, η ριζοσπαστική σκέψη, έχοντας την άποψη αυτή για τον άνθρωπο, αναρρωτιέται, πώς, με τις τόσες δυνατότητες, με μια φύση επαναστατική, δεν κάνει αυτά που πρέπει να κάνει, όταν τον εκμεταλλεύονται, όταν τον κοροιδεύουν.

Η αντιδραστική σκέψη δε πιστεύει στον άνθρωπο, πιστεύει στην αδυναμία του να αυτενεργεί, να ζει χωρίς την ύπαρξη κάποιας κατασταλτικής εξουσίας. Τον θεωρεί περισσότερο προϊόν της κοινωνίας, των αντικειμενικών συνθηκών, των δυνάμεων εκείνων που διατρέχουν το κοινωνικό σώμα

στις διάφορες εκφάνσεις του. Πιστεύει στον άνθρωπο που πρέπει να είναι υπήκοος και υπάκουος στην κυρίαρχη σκέψη και κυρίως σ'αυτούς που τη διαχειρίζονται. Η αντιδραστική σκέψη δε θα κάνει ποτέ την παραπάνω διαπίστωση, γιατί πιστεύει, ότι, οι άνθρωποι δε μπορούν να κάνουν τίποτα περισσότερο απ' αυτά που η ίδια ορίζει. Κι όταν κάνουν κάτι, έξω από τα δικά της όρια, αυτό θα είναι οπωσδήποτε αρνητικό και θα οφείλεται, όπως πιστεύει, στην κακή τους φύση, στην ανικανότητα να δουν το ατομικό και συλλογικό συμφέρον, που βέβαια, μόνο αυτή το βλέπει. Μόνο η επιβολή, η κυριαρχία, η καθοδήγηση, μπορούν να ορίσουν την ύπαρξη και το τι πρέπει να κάνει. Η αντιδραστική σκέψη μπορεί να αναρωτιέται γιατί οι άνθρωποι δεν κάνουν αυτά που πρέπει να κάνουν, αλλά το τι θα κάνουν το ορίζει αυτή. Κι αυτά που θα πρέπει να κάνουν, θα πρέπει να την ωφελούν, να τη διαιωνίζουν.

Αυτό που θέλουμε να τονίσουμε, είναι πως, η παραπάνω διαπίστωση είναι κορυφαία, όχι γι'αυτό που αναρωτιέται, αλλά γι'αυτό που υποδηλώνει, δηλαδή την ελευθεριακή εικόνα για την ύπαρξη. Όταν ο κατεστημένος λόγος αναρωτιέται γιατί δεν κάνουν οι άνθρωποι αυτά που θα έπρεπε να κάνουν, έχει υπ' όψη τον άνθρωπο που πράττει μέσα στο χώρο που η ίδια όρισε. Όταν για παράδειγμα ένα κόμμα συμμετοχό του κατεστημένου λόγου δεν κατορθώνει να υποκινήσει τους ανθρώπους, αναρωτιέται γιατί οι άνθρωποι δεν κάνουν αυτά που θα έπρεπε να κάνουν, όχι με βάση την υπαρξιακή φυσιογνωμία τους και τις πράξεις που αυτή υποκινεί, αλλά με βάση τη φυσιογνωμία που αυτό < το κόμμα > έχει δημιουργήσει και τις πράξεις που η φυσιογνωμία αυτή υποκινεί. Όταν ο λόγος, ο οποιοσδήποτε λόγος, είτε είναι κομματικός είτε πολιτικός είτε αξιακός δεν διαμορφώνεται με βάση τη φύση της ύπαρξης, είναι ένας λόγος κατεστημένος, που αναρωτιέται μόνο όσα η κυριαρχία του επιτρέπει να αναρωτιέται και να πράττει.

Ετσι, το τι πρέπει να κάνουν οι άνθρωποι απέναντι στο κυρίαρχο σύστημα, απαντιέται με το τι πρέπει να κάνουν για να ικανοποιήσουν τα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά τους απέναντι στη κυριαρχία που τους εμποδίζει να τα ικανοποιήσουν. Γιατί, ο υπέρτατος νόμος δεν είναι ο νόμος της κοινωνίας, όπως τον ορίζουν αυτοί που την κατέχουν, αλλά ο νόμος της ύπαρξης. Η ικανοποίηση της ύπαρξης, τουλάχιστον στις στοιχειώδεις ανάγκες της, όπως είναι της τροφής, της ελευθερίας, της κατοικίας, της ηδονής, της συμβίωσης με τους ομοίους της, υπερτερεί της ικανοποίησης της κοινωνίας, της όποιας κοινωνίας. Γιατί, όταν θεωρείται πιο αναγκαία η ικανοποίηση της κοινωνίας σε βάρος των ατομικών στοιχειωδών τουλάχιστον υπαρξιακών αναγκών, τότε σημαίνει πως, η κοινωνία αυτή καταναγκάζει, εκμεταλλεύεται τους ανθρώπους. Μια κοινωνία είναι δίκαιη, όταν οι ανάγκες των ατόμων είναι ίδιες με τις συλλογικές ανάγκες, δηλαδή με τις δικές της ανάγκες. Όταν το κοινωνικό συμφέρον δεν ταυτίζεται με το ατομικό και αντίστροφα, τότε, υπάρχει η καταναγκαστική εξουσία, η κυριαρχία, αυτή που διαχειρίζεται "το πρέπει".

Η αρχική μας λοιπόν διαπίστωση, διαμορφώνεται με βάση όχι μόνο τον άνθρωπο και την λειτουργία του ανάλογα με τη φύση του για την ικανοποίηση των ατομικών του αναγκών, αλλά και τον άνθρωπο που λειτουργεί ανάλογα με τη φύση του για την ικανοποίηση των συλλογικών του αναγκών. Το γιατί δεν κάνουν οι άνθρωποι αυτά που θα έπρεπε να κάνουν αφορά τελικά τους ανθρώπους σαν άτομα αλλά και σαν σύνολα.

Σε σχέση λοιπόν με τα παραπάνω, μπορούμε να προχωρήσουμε για να περιγράψουμε το τι θα πρέπει να κάνουν οι άνθρωποι. Από τη πρώτη στιγμή λέμε "τα πάντα", προκειμένου να ικανοποιήσουν τις υπαρξιακές και κοινωνικές τους ανάγκες που απορρέουν από τη φύση της ύπαρξης και της κοινωνίας, όπως τις περιγράψαμε πιο πάνω. Υπάρχει εδώ μια αναντίρρητη πραγματικότητα. Υπάρχει κάποιο κριτήριο που να εμποδίζει τους ανθρώπους να κάνουν τα πάντα προκειμένου να βιώσουν το πέρασμά τους από τη ζωή; Θα απαντήσουμε πως όχι. Όμως, όπως επανειλημμένα έχουμε πει, η υπαρξιακή φυσιογνωμία, κατέχει το μέτρο, τους τρόπους, τα όρια, μέσα στα οποία μπορεί να κινηθεί για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του ανθρώπου.

Όταν λέμε "τα πάντα", έχουμε υπ' όψη μας το τι μπορεί να κάνει η ανθρώπινη φύση και όχι "η φύση" που κατασκευάζει για τους υπηκόους της η κυριαρχία. Ο άνθρωπος είναι ειρηνικός και όχι βίαιος, επιθετικός και μπορεί με ιδιαίτερη ευκολία να επιλέξει τις ενέργειες εκείνες για την ικανοποίηση των αναγκών του, ιδιαίτερα όταν αυτές εμποδίζονται να ικανοποιηθούν από την κυριαρχία. Το ένστικτό του τον οδηγεί στον προσφορότερο δρόμο για την ικανοποίηση των αναγκών του. Στο βαθμό βέβαια πάντοτε που οδηγείται από τη φύση του, στο βαθμό που διαχειρίζεται ο ίδιος τις αμέτρητες ικανότητές του.

Ετσι λοιπόν, αυτό που εμποδίζει τους ανθρώπους να κάνουν τα πάντα, έχει σχέση, όχι με τον κατεστημένο κόσμο που ορίζει τα όρια του "πάντα", αλλά με τα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά της ύπαρξης. Και λέμε πως, η ύπαρξη δεν έχει όρια για να ικανοποιήσει τις φυσικές της επιθυμίες και ανάγκες, γιατί τα όρια που βάζει η φύση της δεν μπορούν να νοηθούν σαν καθ'εαυτά όρια, σαν οριοθετήσεις που μπορούν να την περιορίσουν. Η φύση δεν περιορίζει τελικά αλλά καθοδηγεί.

Είναι οπωσδήποτε εν γνώσει μας οι δυσκολίες και οι κίνδυνοι αυτών

των συλλογισμών, αλλά αν θέλουμε να βρισκόμαστε σε αντιεξουσιαστικές διαδρομές θα πρέπει να αναζητήσουμε τα δικαιώματα της ύπαρξης, όχι όπως τα ορίζει η κυριαρχία, αλλά η ίδια η φύση της. Μέσα στην ατομική και συλλογική φύση υπάρχει η νομιμότητα του τι πρέπει να κάνουν οι άνθρωποι. Και δεν υπερτερεί καμιά, βρίσκονται σε μια συνθετική σχέση, όπου η μια είναι το αποτέλεσμα της άλλης.

Οι άνθρωποι λοιπόν, θα πρέπει κατ' αρχή να ανατρέψουν το καταναγκαστικό σύστημα που κυβερνά τη κοινωνία τους. Η νομιμότητα της διατύπωσης αυτής, ξεκινά όχι από μια ταξική νοοτροπία, αλλά από την ανάγκη να ικανοποιηθούν αρχέτυπα στοιχεία που συνθέτουν τόσο τη φύση της ύπαρξης όσο και της κοινωνίας και αυτά είναι, η ικανοποίηση των στοιχειωδών βιοτικών και πνευματικών αναγκών για την ύπαρξη, η ικανοποίηση των συνθηκών εκείνων που διασφαλίζουν την ισότητα, την ελευθερία, τη δικαιοσύνη, τη χωρίς κατασταλτική εξουσία διαχείριση της κοινωνίας. Η μη ικανοποίηση από την κυριαρχία των αρχέτυπων αυτών, με τον πλέον βάνουσο και εγκληματικό τρόπο, ελευθερώνει την ατομική και συλλογική φύση στο να πράξουν σύμφωνα με τη φύση τους.

Η εξειδίκευση της παραπάνω διαπίστωσης, μέσα στην καθημερινότητα της ύπαρξης, στις ανάγκες και επιθυμίες της, στις προσπάθειές της να βιώσει, να πραγματοποιήσει την ατομική και συλλογική φύση της, οδηγεί στον καθορισμό πρακτικών και συμπεριφορών, που είναι σίγουρα καταδικαστικές και πολλές φορές παράνομες από το κατεστημένο σύστημα. Όταν ένας άνθρωπος πεινάει θα πρέπει να απαλλοτριώσει. Όταν δεν έχει σπίτι θα πρέπει να κάνει κατάληψη. Όταν τον προσβάλλουν θα πρέπει να τους περιφρονεί έμπρακτα. Όταν του επιβάλλουν την ηθική τους θα πρέπει να γίνεται ανήθικος, να κατέχει την ηθική της φύσης του. Όταν του ορίζουν το ωραίο να αναζητά το "άσχημο", γιατί ωραίο είναι μόνο αυτό που δεν ορίζεται από την εξουσία. Όταν προσπαθούν να του αφαιρέσουν τα ένστικτα του, την ηδονή των δυνατοτήτων του, θα πρέπει να αναθρέψει τα ένστικτά του, να επαναφέρει την λειτουργία των αισθήσεών του, να εισχωρήσει στην ηδονή τυ αδιάκοπου οργασμού.

Όταν εκμεταλλεύονται την εργασία του, πρέπει να εργαστεί μόνος του ή να απεργήσει, να απεργήσει για να αποτινάξει τον οικονομισμό, τις όποιες άλλες τακτικές του κατεστημένου συνδικαλισμού, να απεργήσει για να βοηθήσει τους συνανθρώπους του, όλη τη κοινωνία και όχι τη συντεχνία του. Να στραφεί με την πρακτική του σ' αυτούς που είναι υπεύθυνοι για την κατάσταση του και όχι στους άλλους σαν αυτόν εκμεταλλευόμενους. Να διεκδικήσει τη φύση του στην εργασία, αμφισβητώντας την ιεραρχία, την εξουσιαστική νοοτροπία. Να προτιμήσει αν δεν μπορεί τίποτα άλλο, τη φυγή στους κόσμους που ο ίδιος δημιουργεί, από το να ζει στους κόσμους που του έχουν δημιουργήσει.

Όταν τον πληροφορούν θα πρέπει να ξέρει ότι τον παραπληροφορούν και πως μπορεί να κατέχει την αλήθεια, αρκεί να αντιστρέψει τις πληροφορίες που του επιβάλλουν. Η δημιουργία του κόσμου της αντιπληροφόρησης είναι ένα εξαιρετός τρόπος για την αποδέσμευση από την κυριαρχία. Όταν του επιβάλλουν τη πολιτική τους θα πρέπει να τους αγνοήσει. Είναι η πολιτική των κυριάρχων ή στην χειρότερη περίπτωση των πουλημένων στην κυριαρχία. Και μέσα από την αγνόηση θα πρέπει να αναδυθεί η γνώση της πολιτικής, της αμεσοδημοκρατίας, η γνώση της διαχείρισης του ατομικού και συλλογικού με υπαρξιακούς όρους. Όταν του ζητούν να τηρήσει τους

νόμους, τους θεσμούς, τις αξίες θα πρέπει να τους αγνοεί. Και όταν τον καταστέλλουν θα πρέπει να αγωνίζεται με πείσμα ενάντια στους βασανιστές του, γιατί είναι βασανιστές όποιοι στο όνομα του όποιου νόμου καταστέλλουν.

Ίσως κάποιοι αναρωτηθούν, ότι όλα αυτά είναι αποσπασματικά και δεν συνθέτουν κάποιο συνολικό σχέδιο σαν απάντηση στην διατύπωση του τι πρέπει να κάνουν οι άνθρωποι. Όμως δεν είναι έτσι. Περιγράψαμε μερικές μόνο από τις εκδηλώσεις της κυριαρχίας και τις τακτικές εναντίων της, σύμφωνα με την ατομική και συλλογική ανθρώπινη φύση, που όμως αρκούν για να δείξουν τη φιλοσοφία των προλεγόμενων μας. Αναζητάμε μέσα από την αντιθεσμική πρακτική την ανθρώπινη ιδοσυγκρασία, ζητάμε την αναβίωση των ανθρώπινων αρχέτυπων που εγγυώνται την ελευθερία, την αλληλοβοήθεια, τη διατήρηση της μνήμης, την αγάπη μεταξύ των ανθρώπων, την ειρήνη, την δημιουργική αντιπαλότητα, την υπερηφάνεια, τη χωρίς συμβιβασμούς θέληση. Αυτά δείχνουν οι παραπάνω ενδεικτικές προτάσεις και αυτά θα πρέπει να δείχνουν κάθε άλλη πρόταση ενάντια στο καταναγκαστικό σύστημα.

Βέβαια, το να απαντήσουμε γιατί οι άνθρωποι δεν απαλλοτριώνουν, δεν απεργούν, δεν καταλαμβάνουν, δεν αναζητούν την πραγματική πληροφορία, τη δικιά τους ηθική, την απελευθέρωση της πνευματικής και σωματικής ηδονής, δεν τιμωρούν τους υπεύθυνους για την καταστροφή του πλανήτη, τους υπεύθυνους για την πείνα αμέτρητων ανθρώπων, αυτούς που καθημερινά μας κοροιδεύουν, μας αποπλανούν, μας δολοφονούν, το γιατί τελικά δεν ανατρέπουν τους εκμεταλλευτές και το σύστημα τους, έχει αξία στο βαθμό που θα δείξουμε στους ανθρώπους το γιατί πρέπει να κάνουν όλα αυτά και πολλά άλλα. Μόνο εφόσον οι άνθρωποι βιώσουν την έλλειψη της φυσικής τους υπόστασης, αυτής που νομιμοποιεί τις παραπάνω πρακτικές, θα βιώσουν το γιατί πρέπει να κάνουν αυτά που δεν έκαναν μέχρι τώρα, να βιώσουν ουσιαστικά τον ελευθεριακό λόγο.

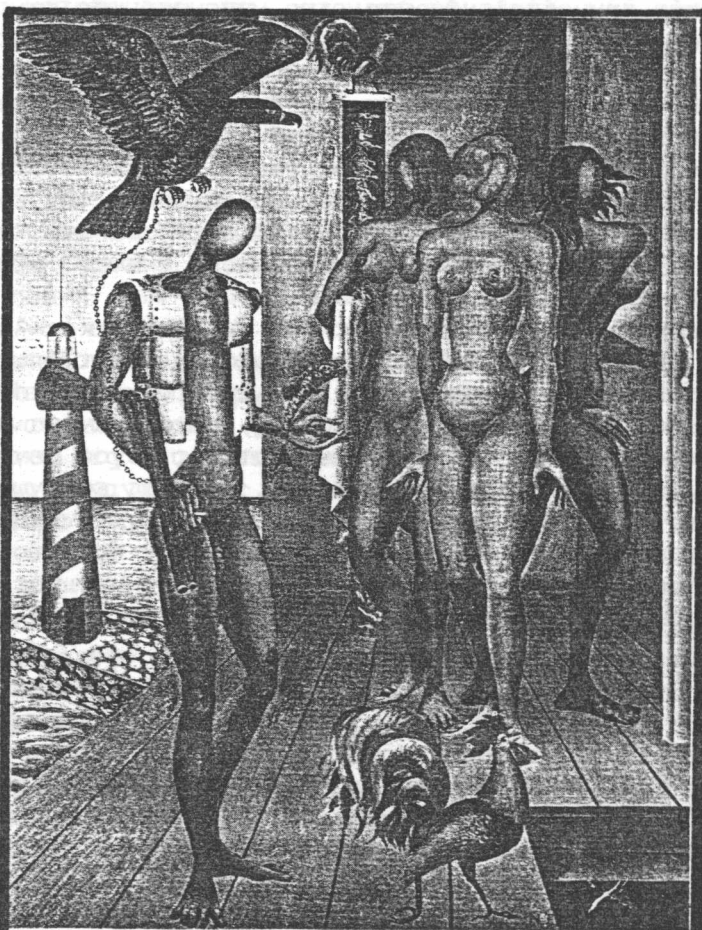
Κορυφαία σημασία έχει, να αποκαλύψουμε τον αντιδραστικό λόγο. Το να μιλάμε για την κυριαρχία με τους όρους που αυτή θέτει όπως κάνει η πλειοψηφία των σχημάτων που ισχυρίζονται ότι εναντιώνονται στο σύστημα με εκσυγχρονιστικούς ή επαναστατικούς όρους, είναι σαν να μιλάμε και να πράττουμε για τη διαίωνισή της. Ο αντιδραστικός λόγος δεν είναι μόνο ο καθ'εαυτό λόγος της κυριαρχίας αλλά και ο λόγος εκείνων που υποτίθεται πως με τον ένα ή τον άλλο τρόπο είναι εναντίον της. Και για να τους αποκαλύψουμε, δεν έχουμε παρά να δούμε τι πιστεύουν για τον άνθρωπο. Μιλούν όλοι για ανθρωπισμό, αλλά προβάλλουν γενικότητες, γιατί θέλουν να αποκρύψουν την αδιαφορία τους για τα καθ'εαυτά χαρακτηριστικά της ανθρώπινης φύσης. Η αποδοχή της ανθρώπινης φύσης προϋποθέτει ένα διαφορετικό λόγο, οπωσδήποτε υπερβατικό, οπωσδήποτε ενάντιο στο καταναγκαστικό σύστημα. Και αποδοχή της ανθρώπινης φύσης, σημαίνει αποδοχή όλων των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που απόκρυψε η κυριαρχία, που θωράκισε μέσα στη κτηνωδία της η εξουσία. Σημαίνει αποδοχή του ανθρώπου των ενστίκτων, των αρχέτυπων, της πολυδιάστατης έμφυτης γνώσης, του ελευθεριακού χαρακτήρα, της αξιοπρέπειας. Σημαίνει την αποδοχή μιας επικίνδυνης εικόνας για την ύπαρξη, μιας εικόνας επικίνδυνης για την εξουσία. Και μια τέτοια εικόνα ποτέ δε θα πρόκρινε ο κατεστημένος λόγος στη μια ή στην άλλη μορφή του.

Η θεοποίηση της κοινωνίας, της οποίας κοινωνίας, της οργάνωσής της, των θεσμών της, των αξιών της, των παραδεκτών νόμιμων ή "παράνομων" επιλογών της, όπως είπαμε και πιο πάνω, συνθέτουν τον Λόγο που αποδέχεται τη "φύση" που προσδίδει στον άνθρωπο η εξουσία, γι' αυτό και δεν πρόκειται σε καμιά περίπτωση ο Λόγος αυτός να την ενοχλήσει. Γιατί πάντοτε θα αναρωτιέται, το γιατί δεν κάνουν οι άνθρωποι αυτά που θα έπρεπε να κάνουν, με τον ίδιο τρόπο που το αναρωτιέται και η εξουσία.

Τελικά, αν θέλουμε η ριζοσπαστική σκέψη να αναδυθεί από τη σκοτεινή πλευρά όπου την περιόρισε η εξουσία σήμερα, θα πρέπει να πείσει τους ανθρώπους να γνωρίσουν τη φύση τους, να ανακαλύψουν την ουσία της ύπαρξής τους, των δικαιωμάτων που η ουσία αυτή επιβάλλει, των δυνατοτήτων που η ουσία αυτή νομιμοποιεί. Η εξουσία έχει δώσει μια ανούσια μορφή στον άνθρωπο και ο ελευθεριακός λόγος θα πρέπει να αναδύσει την ουσία του, την ικανότητά του δηλαδή να ζει σε αρμονία με τη φύση, την κοινωνία, τον εαυτό του. Μόνο έτσι θα τον πείσει να κάνει αυτά που δεν του επιτρέπουν να κάνει αλλά που πρέπει να κάνει.

A.M

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Όπως επανειλημμένα έχουμε αναφέρει, πιστεύουμε πως, η εξέταση της τρέχουσας πραγματικότητας πρέπει να γίνεται με κύριο κριτήριο την εξουσία και τη διαπάλη όλων για την κατάκτηση της. Κάθε άλλο κριτήριο και ειδικά αυτό της οικονομικής οργάνωσης, πρέπει να λαμβάνεται σαν ένα μέσο για την ιδιοποίησή της, όσο καταλυτικά και αν είναι τα αποτελέσματα που επιφέρει, όσο και αν φαίνεται ότι κυριαρχεί στην κοινωνία, ότι είναι το μοναδικό μέσο και αιτία ύπαρξης της εξουσίας.

Κάθε έκφραση της πραγματικότητας στο βαθμό που στοχεύει στην ιδιοποίηση κάποιας από τις αμέτρητες μορφές της κατασταλτικής εξουσίας, είναι ένα μέσο και τίποτα περισσότερο, το ενδιαμέσο για τη μετάβαση σε κάποια από τις βαθμίδες της ιεραρχίας που καλύπτει τη κοινωνία σε όλες τις εκφάνσεις της.

Μ' αυτές τις σκέψεις, θέλουμε να ερμηνεύουμε κάθε φορά και σε κάθε έκφρασή της, την Ελληνική αλλά και παγκόσμια πραγματικότητα. Η ερμηνεία με οικονομικούς όρους, όπως γίνεται συνήθως, εξετάζει το μέσο, η ερμηνεία με όρους εξουσίας, την ουσία, το σκοπό.

Ας δούμε λοιπόν γι' άλλη μια φορά την Ελληνική σημερινή πραγματικότητα, που βέβαια, δε διαφέρει ιδιαίτερα από το παρελθόν, στον τρόπο τουλάχιστον που όλοι αγωνίζονται για ορατούς και άορατους εξουσιαστικούς στόχους. Διαφέρει όμως οπωσδήποτε, στην αθλιότητα, στην αδικία, στις ανισότητες, στη δυστυχία, στη καταστολή, στα αποτελέσματα δηλαδή αυτής της εξουσιαστικής διαπάλης. Η πάλη που διεξάγουν οι παλιοί, οι ανακαταλαμβανόμενοι, οι νέοι εξουσιαστές, γίνεται κάθε φορά με τα ίδια μέσα, τις ίδιες δικαιολογίες και με αυτά που προσφέρει η κάθε τρέχουσα πραγματικότητα. Η πάλη αυτή αλλάζει με τον καιρό μόνο στο προφίλ, στην εξωτερική φυσιογνωμία της. Η κυρίαρχη πραγματικότητα δε χρειάζεται έντονους νεωτερισμούς, καταλυτικές υπερβάσεις για να επιζήσει. Χρειάζεται μόνο, πίστη, υπακοή κι αυτά τις τα προσφέρουν με αφθονία οι Έλληνες εξουσιαστές σήμερα. Αυτό που ήταν χθες η κυριαρχία είναι και σήμερα, μια ιεραρχημένη οντότητα που διαχειρίζεται την εξουσία της κοινωνίας καταναγκαστικά, δια μέσου μια τάξης ανθρώπων και των μέσων που τους προσφέρει. Η μόνη ίσως διαφορά της από το πα-

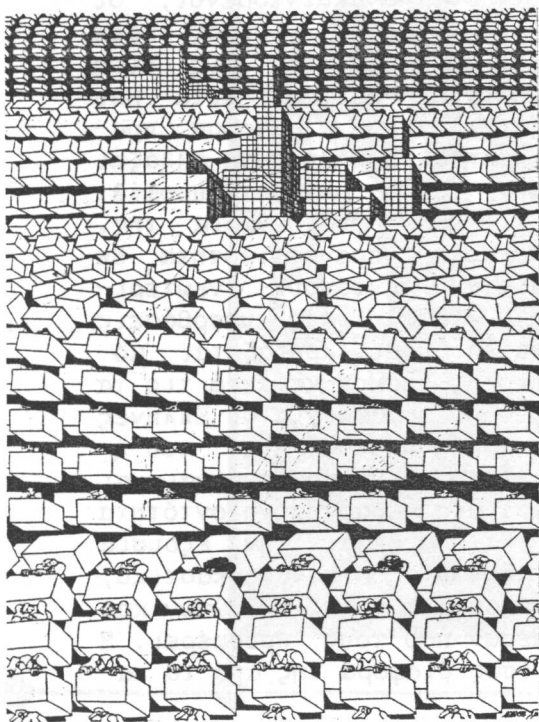
ρελθόν, είναι, ότι στο χθες, διατηρούσε μια σαφέστατη ταξική διαστρωμάτωση μέσα στους ανθρώπους, ένα πάγιο διαχωρισμό, όπου κάθε τάξη είχε το ρόλο της στις εξουσιαστικές διεργασίες. Σήμερα υπάρχει η ίδια διαστρωμάτωση, μόνο που διακατέχεται από ρευστότητα. Η ταξική σύγκρουση υπάρχει, υπάρχουν οι εκμεταλλευτές και οι εκμεταλλευόμενοι, μόνο που σήμερα, ο καθένας μπορεί να γίνει εκμεταλλευτής ή εκμεταλλευόμενος ή και τα δύο μαζί. Η κυριαρχία σήμερα είναι δυναμική και όχι στατική όπως χθες και αυτό είναι ίσως το νέο της στοιχείο.

Στη χώρα μας διαδραματίζονται όλα τα παραπάνω, με μια κυρίαρχη βέβαια οντότητα, που δεν κατορθώνει να βάλει σε τάξη τις λειτουργίες της, τους εκπροσώπους της, την ιδεολογία της, που δεν κατορθώνει να γίνει όπως οι κυριαρχίες τουλάχιστον της Ευρώπης. Οι αιτίες δεν είναι ιδιαί-

ερα δύσκολο να εντοπιστούν. Έχουν σχέση με την υποτέλεια για δεκαετίες της ντόπιας εξουσίας στις μεγάλες δυνάμεις, < όχι βέβαια τώρα ότι δεν είναι > τη μαύρη επταετία, με την ανικανότητα των εκάστοτε κυβερνώντων να διαχειριστούν το σύστημα και να ακολουθήσουν τους νεωτερισμούς του και τα μέσα που τους προσφέρει, με τον έντονο παλαιομοδίτικο κομματισμό, με την εναλλαγή των μπλοκ εξουσίας, ειδικά με τη μεταπολίτευση. Έχουν ακόμη σχέση, με τους δισταγμούς των κυβερνώντων να χρησιμοποιήσουν έντονες κατασταλτικούς μεθόδους εξ αιτίας των νοπών στη μνήμη των Ελλήνων γεγονότων της δικτατορίας και της ύπαρξης ενός δυναμικού, σχεδόν αντιθεσμικού, μαζικού κινήματος, με τη δημιουργία και συντήρηση ενός κράτους αρπακτικού, σπάταλου, ιδεώδους κρησφύγετου για τους κάθε λογής πολιτικούς και οικονομικούς απατεώνες.

Όλες σχεδόν οι παραπάνω αι-

τίες, δημιούργησαν και δημιουργούν βέβαια, ένα σύμπλεγμα αξιών, σκοπών, καταβολών, πρακτικών, δικαιολογιών, που σε συνδυασμό με την αδύνατη σημερινή θέση της Ελλάδος στον γεωπολιτικό παγκόσμιο και Ευρωπαϊκό χάρτη ιδιαίτερα, με τους εθνικούς κινδύνους να τη περιβάλλουν από παντού, παράγουν όπως είπαμε, μια κυρίαρχη οντότητα, με την αποκρουστικότερη αλλά και πλέον αληθινή μορφή της. Μια πραγματικότητα που δε μπορεί να κρύψει την ασχημία της, την εγκληματική φυσιογνωμία της, που βέβαια είναι προτιμότερη, αν μπορούμε να το πούμε αυτό, απ' αυτή που εκθιάζουν οι πάσης φύσεως σημερινοί εκσυγχρονιστές. Αυτοί, είναι και οι πλέον επικίνδυνοι για τους Έλληνες γιατί δε ζητούν την υπέρβαση της κυριαρχίας αλλά τον εκσυγχρονισμό της, δηλαδή τη βελτίωση της ικανότητάς της, να διαχειρίζεται τις λειτουργίες της, με πιο αποτελεσματικό τρόπο, σύμφωνα με τα πρότυπα των εξελιγμένων κυριαρχιών.

Βέβαια, όσο ανίκανη είναι να κρύψει την αθλιότητά της, άλλο τόσο είναι και επικύνδυνη για τους εκμεταλλευόμενους. Γινόμαστε καθημερινά μάρτυρες της βίας της, βίας οικονομικής, πολιτικής, πολιτιστικής, θεσμικής, κρατικής. Για να μη ξεχνάμε, η κυριαρχία εμπεριέχεται στον ιστό που δημιουργούν τα κόμματα, τα οικονομικά μπλοκ, το κράτος με τους φανερούς και μυστικούς μηχανισμούς ελέγχου και καταστολής, η εκκλησία, ο στρατός, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι εξουσιαστικοί διαχρονικοί θεσμοί που έχουν σχέση με την ηθική, την αισθητική, το σεξ, και που λειτουργούν ανάλογα με τη θέση που κατέχουν στην ιεραρχία της κυριαρχίας.

Η κυβέρνηση, ο εκπρόσωπος της κυριαρχίας σε πολιτικό επίπεδο, προσπαθεί να τη διαχειριστεί με δυσβάστακτες για τις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις επιβαρύνσεις, με προνόμια για τις υψηλές, με τη καταστολή, τα ρουσφέτια, τα ψεύδη, την αδιαφάνεια. Και η αντιπολίτευση προσπαθεί με τον οποιοδήποτε τρόπο να κερδίσει την εξουσία για να κάνει τα ίδια. Ένας αδυσώπητος πόλεμος με έπαθλο την εξουσία και τίποτα άλλο. Και το οικονομικό κατεστημένο, κάνει σήμερα αυτό που έκανε χθες, πάντοτε. Απομυζά από την εργασία, την καταναλωτική μανία, το θέαμα, τα δάνεια, τα μονοπώλια και ολιγοπώλια, την φοροαπαλλαγή και φοροδιαφυγή, το εισόδημα των Ελλήνων, συσσωρεύοντας δύναμη που τη μετατρέπει σε εξουσία, σε πολιτική ισχύ, μέσα από διαδρομές που διατηρεί με όλο το φάσμα των κομμάτων. Το κράτος βέβαια, συμμετοχο σε όλα αυτά, ενισχύει με την ύπαρξή του και με τα μέσα καταστολής που διαθέτει τους διαχειριστές της εξουσίας και την πολιτική τους, έχοντας τη φιλοδοξία, που σχεδόν την έχει ικανοποιήσει, να ταυτιστεί με την ίδια την κυριαρχία. Και μέσα σ' όλη αυτή τη βάρβαρη κατάσταση, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναδεικνύονται στον κυριότερο μέσο άσκησης εξουσίας από τους κρατικο - πολιτικούς και οικονομικούς άρχοντες της κυριαρχίας.

Όλο αυτό το σύμπλεγμα, υφίσταται ελάχιστες αλλαγές και μετατοπίσεις. Στοχεύει στην εξουσία και την ιδιοποιείται με τον οποιοδήποτε τρόπο. Το τραγικό είναι, ότι, ζητά την συνέναιση, την αποδοχή των ανθρώπων, που τη δίνουν. Δεν έχει σημασία αν χθες διαμεσολάβησαν οι μικρομεσαίοι σοσιαλιστές για να εξουσιάζει το

Πασόκ και σήμερα οι μικρομεσαίοι και οι μεγολοσχήμονες φιλελεύθεροι της Ν. Δημοκρατίας. Δεν έχει και μεγάλη σημασία αν χθες επήλθε μια ανακατονομή του εθνικού εισοδήματος και σήμερα μια άλλη. Αυτό που έχει σημασία είναι πως, όλοι τους, προσπαθούν να εξουδετερώσουν τη λαϊκή εξουσία, να γίνουν διαμεσολαβητές της, για να ιδιοποιηθούν ανάλογα με το τι επιδιώκουν, την πολιτική, την οικονομική, την κρατική, την πληροφορική εξουσία.

Η Ελληνική πραγματικότητα σήμερα, θα μπορούσε να περιγραφεί με όρους εξουσίας ως εξής: Μια αποδιάρθρωμένη οικονομική πραγματικότητα παράγει ισχύ, που διοχετεύεται δια μέσου ενός επίσης αποδιάρθρωμένου ιεραρχημένου δικτύου στα ντόπια κέντρα οικονομικής εξουσίας. Μια αποδιάρθρωμένη πολιτική πραγματικότητα, ιδιοποιείται τη λαϊκή - δημόσια εξουσία, την εξουδετερώνει, δίνοντας τη δυνατότητα στην οικονομική εξουσία να λειτουργεί και να εκμεταλλεύεται. Και οι άλλες εξουσίες, που δυστυχώς υπάρχουν μέσα στο κοινωνικό σώμα, όπως η ανισότητα των φύλων, η πατριαρχική οικογένεια, οι προκαταλήψεις, η ηθική της θρησκείας, της πατρίδας, του έθνους καθώς και τόσες άλλες υποβοηθούν στη λειτουργία του εξουσιαστικού συμπλέγματος που προαναφέραμε.

Για να κατανοηθεί καλύτερα όλη η κατάσταση πρέπει να πούμε ότι, όλο αυτό το εξουσιαστικό σύμπλεγμα, λειτουργεί με αυστηρά ιεραρχικό τρόπο, αναπτυσσόμενο σ' όλες τις διευθύνσεις της κοινωνίας, μέσα και έξω από τους ανθρώπους. Η παραγωγή, η ροή της εξουσίας, η άσκηση της, μόνο μέσα από ιεραρχικά μοντέλλα θα μπορούσε να γίνει. Βέβαια, προϋπόθεση για την ιεραρχία είναι η

ύπαρξη της εξουσίας, αλλά η ύπαρξη της εξουσίας δεν προϋποθέτει πάντοτε την ιεραρχία. Στην Ελληνική κοινωνία πάντως, όπως και σε κάθε σύγχρονη κοινωνία που λειτουργεί με επίφαση δημοκρατίας, λειτουργεί η ιεραρχική οργάνωση, γιατί η εξουσία έχει την ανάγκη κάποιας νομιμότητας που της τη δίνει η "φυσική αναγκαιότητα" σύμφωνα με τη κυρίαρχη άποψη, της ιεραρχίας. Ετσι λοιπόν, έχει οπωσδήποτε μεγάλη σημασία, η ανίχνευση των διεργασιών, των μετατοίσεων, των μεταμορφώσεων, του εξουσιαστικού δικτύου της ελληνικής κοινωνίας. Και έχει σημασία, γιατί, μπορούμε να ανακαλύψουμε τα αδύνατα σημεία του, τις διακοπές και εμπλοκές των λειτουργιών του και κυρίως γιατί, έχοντας την εικόνα ενός εξουσιαστικού ιστού για τη κυριαρχία, που αντιλεί τη δυναμική του από τη δύναμη που συγκεντρώνει το οινονομικό, το πολιτικό, το αξιακό, το θεσμικό μοντέλλο οργάνωσης, έχουμε την πραγματική εικόνα της Ελληνικής κυριαρχίας.

Σήμερα στην Ελλάδα, το πρόβλημα δεν εντοπίζεται στην ανικανό-

τητα του συστήματος να ξεπεράσει τη κρίση του, αλλά στην αδιαφορία των Ελλήνων να το υπερβούν ή τουλάχιστον να το αμψισβητήσουν. Η κριτική μας λοιπόν και οι προσπάθειές μας θα πρέπει να στραφούν προς τον απο- εξουσιασμό των Ελλήνων, στο να στραφούν ενάντια στον αποτραβιγμό τους από τη δημόσια ζωή, αποτελεσμα της ιεραρχίας που τους έχει μετατρέψει σε οπαδούς των πάντων και σε χρήστες του τίποτα.

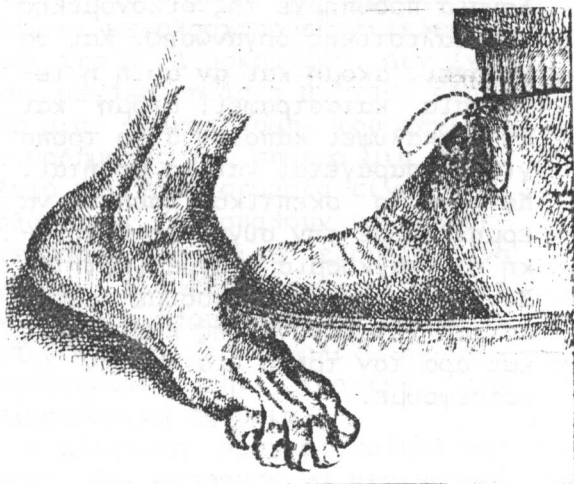
Και δεν θα πρέπει ποτέ να ξεχνάμε, πως, η καταναγκαστική ε-

ξουσία προυπήρχε της οικονομικής καπιταλιστικής οργάνωσης. Και θα υπάρχει, ακόμη και αν αυτή η τελευταία καταστραφεί, ακόμη και αν ανακαλύψει κάποιον άλλο τρόπο για να παράγεται και να ασκείται. Με αυτό το σκεπτικό πρέπει να ερμηνεύουμε την σύγχρονη Ελληνική και παγκόσμια πραγματικότητα. Μόνο έτσι θα πλησιάσουμε περισσότερο την εικόνα της κυριαρχίας και άρα τον τρόπο για να την ανατρέψουμε.

E.M

ΕΠΙΚΑΙΡΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΕΚΕΙΝΗ: Θα ήθελα σήμερα να συζητήσουμε, για το πως πιστεύεις πως μπορούμε να λύσουμε τα προβλήματα που έχουμε με τα γειτονικά μας κράτη. Θα ήθελα να μου δώσεις την εικόνα αυτών των προβλημάτων, τις αιτίες τους, από ποιους υπομινούνται, ποιοι έχουν δικαίωμα και ποιοι άδικο. Κι όλα αυτά, μέσα από τα πιστεύω σου, μέσα από τον ελευθεριακό λόγο σου.

ΕΚΕΙΝΟΣ: Συμφωνώ να συζητήσουμε για τα προβλήματα που υπάρχουν με τους γειτονές μας, γιατί είναι σοβαρά και μπορούν να μας οδηγήσουν σε ολέθριες καταστάσεις. Θα ήθελα δε να απαντήσω για όλα αυτά, μέσα από μια ρεαλιστική οπτική. Αυτό θέλω να το προσέξεις. Ρεαλισμός σημαίνει οπωσδήποτε υάτι το επιμτό. Όμως, η έννοια του επιμτού έχει στους καιρούς μας αωυτήσσει μια ρειστότητα, με αωοτέλεσμα να χρησιμοποιήται και να ορίζεται από τον ιαθένα, ανάλογα με τις ανάγες του. Ετσι, η εξουσία, η ιυρίαρχη λογική, ορίζει το επιμτό όαως αυτή θέλει και θεωρεί ανέπιμτο αυτό που δεν της συμφέρει. Ο ρεαλισμός λοιπόν που εννωώ, δεν έχει σχέση με το πως τον ορίζει το ιυρίαρχο σύστημα, αλλά όαως τον ορίζουν οι ανάγες και οι επιθυμίες των ανθρώπων, τόσο μέσα στη ιοινωνία τους, όσο και σε σχέση με άλλες ιοινωνίες. Όαως τον ορίζουν τελικά, ο ανθρώπιςμός, η ηθική. Η αραγματιότητα, όαως την ορίζουν οι εξουσιαστές, είναι ρεαλιστική μόνο γι' αυτούς. Η αραγματιότητά τους για όλους εμάς και τους γείτονες λαούς, είναι ιαράλογη, επιμίνδυνη, ιαταστροφική. Η δική μας αραγματιότητα, θα πρέπει να είναι της ειρήνης, της δημιουργικής συνεργασίας. Αυτή είναι και η φράση ιαδοδνητής των όλων όσων θα αω στη συνέχεια.

ΕΚΕΙΝΗ: Συμφωνώ σχεδόν με αυτά που λες, όμως, έχουμε ιαριτούς ιινδύνους από την Αλβανία, τα Σιό-

δια και υπέρως την Τουρκία. Μπορούμε με αυτά σου
λες να εξουδετερώσουμε τους μινδύνους και υπέρως
τις αιτίες σου τους δημιουργούν;

ΕΚΕΙΝΟΣ: Το θέμα είναι να διατυπώσουμε τις αιτίες
σου παράγουν όλες αυτές τις καταστάσεις. Τις εμφ-
φανείς δεν θα τις περιγράψω. Είναι άγνωστε γνω-
στές. Αυτό σου θέλω να πω, είναι πως, πώς από τις
προυλήσεις, τις εδαφικές, ιστορικές διευκρινήσεις,
τις αλληλοκατηγορίες για καταστάσεις των διωλι-
μάτων των μειονοτήτων, τις συγκρούσεις για την οι-
κονομική, πολιτική, θρησκευτική υπεροχή της πε-
ριοχής από τις διάφορες δυνάμεις σου υπερασχούν
στο παγκόσμιο και ευρωπαϊκό προσκήνιο. Πώς από το
μεγαλοιδεατισμό, το ητρωτισμό, τον εθνικισμό, το
θρησκευτικό φανατισμό, υπάρχει η θεμελιώδη αιτία
σου παράγει όλα αυτά: τα υπάρχοντα και υπό δημι-
ουργία πράτη. Οι στρατοί, οι υπερνήσεις, τα οικονο-
μικά συμφέροντα, οι θρησκείες, είναι εξουσίες,
στην εσχάτη μας τουλάχιστον, παρακληρωματικές του
πράτους. Αυτό είναι σου υπερασχεί, σου παρακατω-
ποιεί τις αποφάσεις των εξουσιαστών, αυτό είναι
σου βάσει τους λαούς να αλληλομισούνται, να αλλη-
λοσυγκρούονται.

ΕΚΕΙΝΗ: Συμφωνώ σ' ότι λες για το πράτος. Όμως,
διαφωνώ στο ότι η αθλιότητά του, είναι ο ρεαλισμός
και πως ο ρεαλισμός αυτός μπορεί να μας οδηγήσει
στο επιτύ. Ο ρεαλισμός είναι, ότι, τα πράτη υπάρ-
χουν και ότι θα υπάρχουν για πολύ ακόμη και εσχέ-
τως οσολοδήποτε θέση για τα εθνικά μας προβλήματα,
θα πρέπει να έχει υπό όψη της την ύπαρξη τους, εν-
δεχομένως την υπετιμή τους, αλλά όχι την καταργήση
τους.

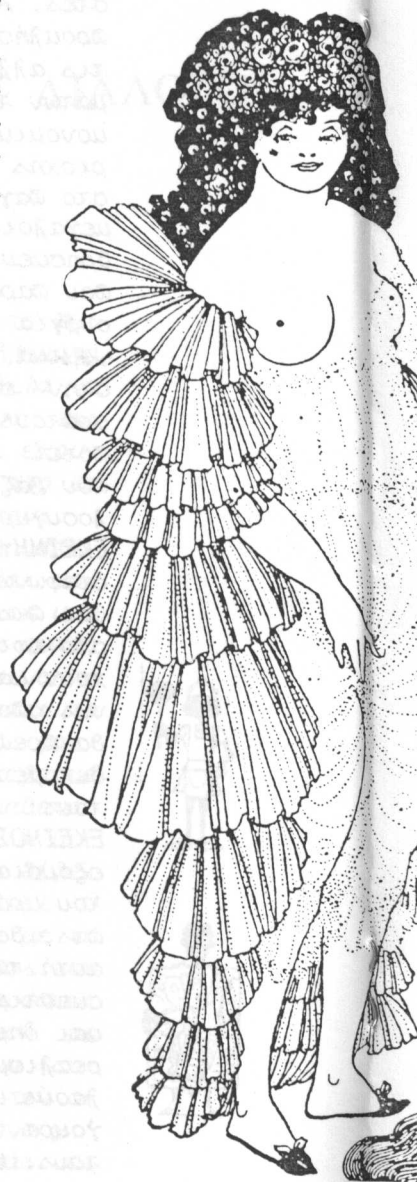
ΕΚΕΙΝΟΣ : Δεν συμφωνώ και νομίζω πως υποτελείς την
εξουσιαστική προοπτική. Αν συμφωνείς για τον ρόλο
του πράτους, δε μπορεί αυτό να σημαίνει παρά μόνο,
πως, θα επιδιώξεις την καταργήσή του καθώς και
αυτή των εξουσιών του, της στρατιωτικής, της θρη-
σκευτικής, της οικονομικής αφού αυτές δημιουργούν
και δημιουργούνται από το πράτος. Αυτός είναι ο
ρεαλισμός όπως σου είπα πιο πάνω, σου αφορά τους
λαούς και όχι τους εξουσιαστές σου υπερνούν. Σί-
γουρα, δε μιλώ για εδώ και τώρα καταργήση του πρά-
τους. Θα ήταν αδύνατο και ανόητο. Μιλώ απεναντίας
για μια προοπτική, μια συνειδητή διαδρομή, ένα λό-
γο, σου θα οδηγούν προς την καταργήσή του.

ΕΚΕΙΝΗ : Εντάξει, δέχομαι σαν αρχή την εξουδετέρωση
του πράτους. Δεν ρωτώ τώρα πως μπορεί να γίνει αυ-
τή, αλλά πες μου, πως μπορούμε να εξειδικεύσουμε
μέσα από την αρχή αυτή και έως όπου καταργήσουμε
το πράτος, μια πρακτική σου θα εστιάζεται στα εδ-

νιά και εδαφιά μας συμφέροντα. Απάντησε σε αυτά σου σε ρώτησα προηγουμένως, πως θα εξουδετερώσουμε τους μινδύνους και τις αιτίες τους και αύρι, ως έχουμε πως εμείς έχουμε τη βούληση να λύσουμε τις όποιες διαφορές μας με τους γείτονες, πιστεύεις πως αυτοί την έχουν; Μήπως σε μια υποχώρησή μας, σε μια διαλλακτική στάση, δε θα βρουν την ευκαιρία να μας εμβληθούν;

ΕΚΕΙΝΟΣ: Καταλαβαίνω, είναι δύσκολο να αντιληθείς, ότι, η αληθεία δε βρίσκεται στη πραγματικότητα σου παρουσιάζει τόσο η Ελλάδα όσο και τα γειτονικά της κράτη. Οπωσδήποτε, μάλλον έχουν περισσότερο δίκαιο από μάλλον αλλούς, και η Ελλάδα μάλλον να ως ότι βρίσκεται μέσα στους πρώτους, αλλά στο βαθμό σου για την κατάσταση αυτή, μάλλον είναι τα κρατικά και διακρατικά συμφέροντα, να είσαι σίγουρη ότι το δίκαιο δεν υπομινεί κρατικά τις πράξεις ναενός από του εμβληόμενους, μη εξαίρου-μενης και της Ελλάδος. Αυτό το γεγονός θέλω να το δώσεις ιδιαίτερη σημασία. Θα πρέπει να αναρωτηθείς: είναι αληθινά όσα μας λένε για του μινδύνους σου μας περιτριγυρίζουν και τις αιτίες τους; Μήπως οι μινδυνοί δεν υπάρχουν καθ' εαυτοί, με την έννοια ότι δεν υπάρχουν ουσιαστικές αιτίες σου τους δημιουργούν, αλλά τεχνικές, σου τις δημιουργούν τα κράτη, οι στρατοί, οι εμιησίες με τις έμφυτες ε-μειτατικές τους διαθέσεις; Μήπως για όλη αυτή τη κατάσταση φταίμε κι εμείς, το δικό μας κράτος με τις εξουσίες του; Ας δούμε το πρόβλημα των Συο-αίων. Αν δεν υπήρχαν τα κράτη, ναείς από τους λαούς σου κατοικούν στην περιοχή δεν θα εμειρούσε να θέσει θέμα για το ποιος είναι Μαμεδόνας, για το ποιος πρέπει να κατοικεί εδώ ή αλλού. Θα ήταν πα-ράλογο, γιατί ο κάθε λαός σαν αυτόνομη οντότητα θα αυτοκαθοριζόταν χωριά, εθνολογικά. Εχοντας ο κα-θένας τους ιστορία, γλωσσική, πολιτιστική ταυτο-τητα, σε καμία περίπτωση δεν θα διευδινούσε την ταυτότητα του αλλού. Σήμερα όμως, υπάρχουν τα κρά-τη πάνω από τους λαούς αυτούς, αυθαίρετα, κρα-στατικά, σου τους κραταερματίζουν, σου τους υπο-μινούν σε αντιπαλότητες, σε παράλογες διευδινή-σεις. Η εμβουλή των Σλάβων στο όνομα και την ι-στορία των Μαμεδόνων δεν σημαίνει παρά την εμβου-λή του από σύσταση κράτους των Συοαίων στο κράτος των Ελλήνων. Το δε Αλβανικό πρόβλημα, δείχνει με τον αλέον γλαφυρό τρόπο την αληθεία των όσων ισχυ-ρίζομαι. Ελληνες βρίσκονται χωρισμένοι, γιατί υ-πάρχουν τα κράτη σου τους χωρίζουν και όχι μάλλον αυθαίρετη χάραξη των συνόρων, με τον ίδιο τρόπο

σου βρίσκονται χωρισμένοι οι Αλβανοί από το υράτος των Σμοαίων.

ΕΚΕΙΝΗ: Και με τη Τουρμιά μωρείς να πεις τα ίδια; Η αντιπαράθεση με τους Τούρμιους χρονολογείται εδώ και εκατοντάδες χρόνια, είναι γνωστός ο Τούρμιος εξευτατισμός, η αναβίωση του ισλαμισμού, οι διωγμοί των Ελλήνων, των Αρμενίων, των Κούρδων και πόσων άλλων. Εχούμε και την εισβολή στη Κύπρο, τις διευδιωήσεις στο Αιγαίο, στη Θράκη.

ΕΚΕΙΝΟΣ: Θα μπορούσα να πω τα ίδια και για τη Τουρμιά. Θέλω να καταλάβεις ότι, οι λαοί ποτέ μέσα στην ιστορία δεν βρισκόντουσαν σε αντιπαράθεση. Είναι η πορεία της εξουσίας μέσα στην ιστορία, που δημιουργεί τα υράτη, τους πολέμους, τις κατακτήσεις, τις συνεχείς διευδιωήσεις. Οι Έλληνες και οι Τούρμοι θα μπορούσαν να ζήσουν ειρηνικά και απεινώ ως υάδια μέρα, εφόσον καταλυθούν τα υράτη και η αυταρχική εξουσία, θα το κατορθώσουν. Όλα αυτά βέβαια, όπως σου έχω πει συνδέονται με τη γενική, κατακευδιντήρια σιένη μου. Από πει και πέρα βέβαια, υάρχει η σημερινή κατάσταση με τους υδαρ-υτούς υινδύνους, με υράτη, στρατουράτες, ηγέτες, αλλοτριωτισμούς, τοπικά και παγκόσμια συμφέροντα. Μια κατάσταση ευρητυική, που όλα όσα είδα δεν βοηθούν στην υιτόνωση της, γιατί με τα σημερινά δεδομένα, αυτά δεν είναι άμεσα υπραματοποιήσιμα. Ο ρεαλισμός σήμερα υαυατεί τη διαχείριση του παρалоγού, του επιυτού όπως τα ορίζουν οι υαυαίτοι αυτής της υατάστασης, την υαίληση των υροβλημάτων σύμφωνα με τη υυρίαρχη άωση, σύμφωνα με τις ανάγκες των υρατών, Σ' αυτόν το ρεαλισμό, όπως είδα και στην αρχή της συζήτησής μας δε θα υισχωρήσω. Και δεν μωρώ με τα υριτήρια που αυτός θέτει να υαυνήσω σ' αυτά που με ρώτησες, γιατί τότε, θα υαυνήσω με τα λόγια της βίας, του πολέμου, της εξουσίας. Η όωια λήση στα υααία του αυτού του ρεαλισμού, το μόνο που θα υετύχει θα είναι μια συντήρηση των υροβλημάτων της υεριοχής. Αδενατίας, ο ρεαλισμός της αυτοδιάθεσης των εθνών, της ειρήνης, του σεβασμού των ανθρωπίνων υιυαυμάτων, της υατάργησης του στρατού, είναι ο μόνος δρόμος που μωρώ να υιοηυθήσω. Αυτή η σίαση μου δίνει τη δυνατότητα να υροτείνω την άμεση υαυφή των λαών στη βάση του αλληλοσεβασμού, των υοινών ανησυχιών και υροσδομιών, της αγάπης και του αυτουαδορισμού, να υροτείνω την αλληλουατανόηση, τη σύνδεση των υινημάτων που είναι ενάντια στο στρατό, στον εθνικισμό, στην παραχάραξη της ιστορίας και της εθνολογικής ταυτότητας των υατοίων της υεριοχής. Γιατί υρέπει να δεχθείς, ως, όπως εμείς υαυζητάμε την

ειρήνη, αμειψανόμεστε και φοβόμαστε τον πόλεμο, θεωρούμε τους "γείτονες" όταν ξεφεύγουμε από την αλλοτριώση της εξουσίας, φίλους μας, τα ίδια αισθάνονται και αμειψούνται και οι γείτονές μας από εμάς. Είναι τα υπάτη που διαστρεβλώνουν την εικόνα που έχει ο υαθένας μας για τους άλλους.

ΕΚΕΙΝΗ: Ξέρεις ποιο είναι το πρόβλημα σ' αυτά που λες; Είναι ότι μιλάς εξειδανισμένα, ουτοπικά, θεωρητικά. Μοιράζεις το δίκαιο και την αδικία σ' όλους, αναμυρύνεις σε υύριους εχθρούς τα υπάτη και τις εξουσίες τους και νομίζεις ότι προτείνεις. Όμως τα πράγματα δεν είναι έτσι. Σε υάθε στιγμή, μπορεί ο πόλεμος που έχει ξεσπάσει στα Βαλκάνια να έλθει και στην περιοχή μας. Τότε εμείς τι πρέπει να υάνουμε; Να δηλώσουμε ειρηνιστές, να ζητήσουμε την αυτοδιάθεση και να μην αμυνθούμε τουλάχιστον; Να αφήσουμε δηλαδή τους Σλοβιανούς να αναμυρυνθούν σε Μακεδόνες, τους Αλβανούς να ευδιώξουν τους Ελληνες;

ΕΚΕΙΝΟΣ : Να σου αμυνήσω, όσο κι αν θα σου φανούν περιέργια αυτά που θα πω. Σε ιάθε υπέριστη σιγή των λαών, πριν από ιάθε σύγκρουση, λέμε πάντοτε ότι είναι πολύ αργά για να μάνουμε αυτά που θα έπρεπε να μάνουμε για να αποτρέγουμε τη σύγκρουση αυτή. Όμως, πάντοτε υπάρχει ο απαραίτητος χρόνος, η συλλογιστική συνειδηση των λαών έχει πάντοτε χρόνο. Είναι όμως οι στρατηγάτες και υπατηγάτες που πάντοτε αδιαφορούν για το χρόνο αυτόν, είναι αυτοί που λένε πως δεν υπάρχει χρόνος και προοπτική για οτιδήποτε άλλο εκτός απ' τον πόλεμο. Έτσι και στα διὰ μας προβλήματα, ποτέ δεν είναι αργά για να τα λύσουμε, με το ρεαλισμό του ανθρωπισμού όπως τον προανέφερα. Όσο κι αν ο κίνδυνος γίνεται απεικονόλη και πιο ορατός, υπάρχει ο χρόνος για να τον εξαλείψουμε. Να είσαι σίγουρη, ότι, πολύ περισσότερα είναι αυτά που μας ενώνουν απ' αυτά που μας χωρίζουν με τους γείτονες. Πάντοτε υπάρχει χρόνος αν θέλουμε να εμπεδώσουμε την άρνηση στη λογική των όπλων, του κράτους, πάντοτε υπάρχει χρόνος να τους τα μεταδώσουμε και να μας τα επιδώσουν οι γείτονες λαοί. Ο διεθνισμός, όσο και αν ακούγεται ασαφισμοειδής, είναι η λογική που μπορεί να μας σώσει από την καταστροφή. Η δημιουργία μνημάτων που θα διαματέχονταν από διεθνιστική λογική και επομένως λογική ενάντια στα κράτη, στους στρατούς και τα συμφεροντά τους, είναι ο μόνος τρόπος για να αμυνθούμε εμείς και οι γειτονικοί λαοί.

ΕΚΕΙΝΗ: Κι αν για τον ένα ή τον άλλο λόγο αρχίσει η σύγκρουση; Δεν θα πρέπει να αμυνθούμε τουλάχιστον;

ΕΚΕΙΝΟΣ: Αυτό κι αν αρχίσει κάποια σύγκρουση θα πρέπει συνεχώς να έχουμε στο μυαλό μας ότι είναι τα κράτη και οι ηγέτες τους που πολεμούν και όχι εμείς και ο αντίπαλος λαός. Και να ξέρεις ιάτι, αν μας επιτεθεί ένας γείτονας δε θα είναι ο λαός που θα επιτηθεί αλλά το κράτος, οι ηγέτες του. Και ο επιτιθέμενος λαός θα φοβάται όσο κι εμείς, δε θα θέλει τον πόλεμο όσο κι εμείς. Τώρα, στην ερώτησή σου αν θα πρέπει τουλάχιστον να αμυνθούμε, θα σου αμυνήσω πως ναι, δε θα μπορούμε να μάνουμε διαφορετικά. Πως όμως θα αμυνθούμε; Είναι γεγονός, πως, όταν κινδυνεύει ο άνθρωπος, έστω και αν ξέρει ότι ο κίνδυνος αυτός δεν προέρχεται από τη θέληση των ανθρώπων αλλά από την εξουσία που τους υπομινεί, χρησιμοποιεί τις περισσότερες φορές, τα ίδια μέσα και χειρότερα, την ίδια λογική και χειρότερη από τους αντιπάλους του. Είναι τα ένστικτα της επιβίωσης, της αγάπης για τα πρόσωπα της ομογένειας, του πόθου, που επιβάλλονται στους ανθρώπους

και σε βάρος υάθε διαφορετικώς τους διάθεσης και συμπεριφοράς, όλα διωλογοημένα. Από την άλλη όμως πλευρά, η άρνηση να υποβοηθήσεις αυτόν που σε υποβοηθεί, είναι οπωσδήποτε μεγαλειώδης, τιμά τον άνθρωπο και δείχνει το μεγαλείο του και μαυάρι να μπορούσαν όλοι να συμπεριφερθούν έτσι. Και προς αυτή τη συμπεριφορά και στάση θα πρέπει να υπακούμε τις προσδοκιές μας. Αν αναπαυχθούν τόσο στην Ελλάδα όσο και στις γείτονες χώρες, αλλά και παντού βέβαια, όπως σου είπα και λίγο πιο πριν, μινήματα ειρήνης, ελευθεριακά, που θα διευδυνούν την υπατάργηση όλων αυτών που παράγουν τις αιτίες των πολέμων, τα υπάτη δηλαδή με τις διάφορες εξουσίες τους, να είναι σίγουρη πως θα βρεθούν πολλοί άνθρωποι, απ' όλες τις πλευρές, που θα πουν όχι στη βιά των εξουσιαστών, που θα αποτινάξουν το μίσος και τα όπλα. Η άρνηση να απολογηθούν οι άνθρωποι τις επιταγές τους, θα μπορεί να γίνει μαζί-υή, στο βαθμό που θα γνωρίζουν, πως και από τις άλλες πλευρές υπάρχουν άνθρωποι που σκέπτονται και πράττουν το ίδιο.

ΕΚΕΙΝΗ: Νομίζω ότι υπάλαβα τις σκέψεις σου. Σίγουρα, όπως θέτεις τα πράγματα, τουλάχιστον όσο αφορά την ανάγκη ανάπτυξης ειρηνιστικών μινημάτων στη βάση υπατάργησης του στρατού, την ανάγκη εδαφής των λαών για αλληλουατανόηση, για να γυρεμίσουν τα τείχη που υγώνουν οι διάφορες σποσμιμότητες, συμφωνώ. Όμως, δε βλέπω πως μπορούν όλα αυτά να αποφθάσουν τη σημερινή υπάσταση, να μαξιμοποιηθούν, να λειτουργήσουν υπαλητυικά στις εξελίξεις, όταν τα πάντα είναι υπό διάλυση, όταν παντού υπριαρχεί η αδιαφορία, οι ευτελείς σκέψεις. Όσο ουτοπικό είναι προς το παρόν ένα μινημα αμφισβήτησης της υπαεστημένης τάξης πραγμάτων στην Ελλάδα, άλλο τόσο και περισσότερο είναι η δημιουργία τέτοιων μινημάτων και η μεταξύ τους σύνδεση και συμφωνία σε υπερεθνικό επίπεδο. Γι' αυτό πιστεύω, πως, τουλάχιστον σ' αυτήν τη χρονική στιγμή, μόνο με τους υπάλληλους χειρισμούς μπορούμε να λύσουμε τα προβλήματά μας. Μόνο η Ελληνική ομογυχία, που θα την εξειδικεύει μια υπάλληλη, υπεύθυνη και υπανή πολιτική εξουσία μπορεί να υπερβεί τους μινδύνους που μας περιτριγυρίζουν.

ΕΚΕΙΝΟΣ: Δεν συμφωνώ με τα τελευταία τουλάχιστον λόγια σου. Η εθνική ομογυχία μπορεί να λειτουργήσει υπαλητυικά, μόνο στο βαθμό που μπορεί να αυτονομηθεί από την πολιτική - υομματική εξουσία. Όσο για το αν είναι ουτοπικό ένα μινημα ή μια ομοσπονδία μινημάτων, με διεθνιστική, αντιμυταρι-

σπιλή, αντιπρατινή προοπιλή, είναι ουτοπιικό στο βαθμό που δεν προσπαθούμε να τα δημιουργήσουμε, πιστεύοντας ότι πάντοτε είναι πολύ αργά, πάντοτε και πιο δύσκολο να τα δημιουργήσουμε. Πάντως είναι σίγουρο, ότι, η πολιτική εξουσία όπως είναι διαμορφωμένη δεν μπορεί ποτέ να είναι συνετή και εσωμένως δεν μπορεί να λύσει ουσιαστικά κανένα από τα προβλήματα μας. Τουλάχιστον σε αυτό θα πρέπει να συμφωνείς.

ΕΚΕΙΝΗ: Συμφωνώ, αλλά δε μπορούμε να μάνουμε και τίποτα άλλο από το να ελπίσουμε, τουλάχιστον σε μια πολιτική εξουσία το ολιγότερο ανίκανη, το ολιγότερο ανεύθυνη, που θα λύσει τα προβλήματα μας με το ολιγότερο από μέρος μας υόστος.

Σ.Π.

Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΦΥΣΗ

Έχει μεγάλη σημασία να δεχθούμε την ύπαρξη της ανθρώπινης φύσης. Κι αυτό γιατί, είναι η απόδειξη ότι ο άνθρωπος μπορεί να δημιουργήσει και να ζήσει σε μια κοινωνία χωρίς εξουσιασμό και καταναγκασμό. Διαφορετικά, αν δεχθούμε ότι δεν υπάρχει ανθρώπινη φύση, αλλά ο άνθρωπος διαμορφώνεται αποκλειστικά από το περιβάλλον μέσα στο οποίο γεννιέται και αναπτύσσεται, τότε, δεν δίνουμε στον άνθρωπο τη δυνατότητα, την προοπτική, να απαλλαγεί κάποια στιγμή από την καταπιεστική, καταναγκαστική εξουσία, και από τις κοινωνίες που αυτή δημιουργεί.

Κι όλα αυτά μπορούν να γίνουν εύκολα κατανοητά. Αν δεχθούμε αποκλειστικά, πως, η ανθρώπινη φύση είναι συνάρτηση των κοινωνικών σχέσεων ή όπως λέει ο Φουκώ και εννοεί το ίδιο "είναι όλες οι γενικές ιδέες και έννοιες που σχηματίστηκαν μέσα στο πολιτισμό μας, μέσα στον τόπο της γνώσης μας και μέσα στη μορφή του ταξικού μας συστήματος", τότε, δεχόμαστε, πως, ο άνθρωπος είναι ένα ον που γεννιέται χωρίς κάποια ιδιαίτερη φυσιογνωμία, ένα ον που έχει απλώς τη δυνατότητα να διαμορφώνεται ανάλογα από τον εξωτερικό κόσμο. Αυτή η παραδοχή, είναι και υποτιμητική και παράλογη. Υποτιμητική, γιατί θέτει τον άνθρωπο σε υποδιέστειλη θέση από κάθε ον του πλανήτη, που το καθένα έχει τη δικιά του φύση. Παράλογη, γιατί αποκλείει την κινητήριο δύναμη στη σχέση ανθρώπου και κοινωνίας και που είναι η διάθεση του ανθρώπου να επιδρά στην κοινωνία. Εάν ο άνθρωπος διαμορφώνεται αποκλειστικά από το κοινωνικό περιβάλλον, τότε, δεν μπορεί να έχει τη διάθεση αυτή. Το κοινωνικό περιβάλλον μπορεί να δημιουργεί τις αιτίες για την αλλαγή του, να τις μεταφέρει μέσα στην ύπαρξη, να τις μεταφράζει σε διάθεση, αλλά δε μπορεί να δώσει στην ύπαρξη την ανθρώπινη διάθεση, τη διάθεση δηλαδή για μια δίκαιη κοινωνία.

Αυτή η διάθεση δε μπορεί παρά να πηγάζει από μια εσωτερική φυσιογνωμία, κοινή σε κάθε ύπαρξη, την ανθρώπινη φύση. Μόνο εφόσον ορίσουμε

την ύπαρξη μέσα από ένα σύνολο ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, που βρίσκονται μέσα στο "είναι" της, σωματικό και πνευματικό από τη στιγμή της γέννησής της, μπορούμε να της δώσουμε προοπτική. Γιατί, μόνο ένα ον με αυτόνομα χαρακτηριστικά και ιδιότητες, μπορεί να υπερβεί την κοινωνική πραγματικότητα μέσα από τη διαμόρφωση ιδεολογιών, οραμάτων, πρακτικών, που θα είναι αποτελέσματα της ιδιαίτερης ανθρώπινης φύσης και όχι της επιβολής της βούλησης μιας κοινωνικής οντότητας.

Αν ο άνθρωπος διαμορφώνεται αποκλειστικά από το κοινωνικό περιβάλλον και όπως είπε ο Μαρξ από το οικονομικό περιβάλλον, είναι δηλαδή αντανάκλαση της οικονομικής πραγματικότητας, τότε, είναι δέσμιος αυτού του περιβάλλοντος, που δεν του επιτρέπει σε καμιά περίπτωση να το υπερβεί. Αν ο άνθρωπος δεν χαρακτηρίζεται από μια έμφυτη φύση, τότε, δε θα έπρεπε να υπάρχει καμιά διαφορά μεταξύ ενός παιδιού και ενός ενήλικου. Θα συμπεριφερόντουσαν με τον ίδιο τρόπο, θα είχαν τις ίδιες απόψεις. Το περιβάλλον επιδρώντας και στους δυο με τον ίδιο τρόπο θα τους έκανε ίδιους. Κι όμως, βλέπουμε πόσο τα παιδιά είναι διαφορετικά. Το περιβάλλον ελάχιστα τους επιβάλλεται. Αποκτούν γνώσεις, διαχειρίζονται τις ορμές τους, τα ένστικτα τους, επικοινωνούν, οργανώνουν την αντίληψή τους, ομιλούν, έχουν αξίες, αντιδρούν στις προσπάθειες κοινωνικοποίησης των ενηλίκων. Στα πρώτα της χρόνια, η ύπαρξη λειτουργεί με τη φύση της, αντιστέκεται μ' αυτή, στις προσπάθειες της κοινωνίας να την καταστρέψει, να την κοινωνικοποιήσει.

Αλλά η ύπαρξη της ανθρώπινης φύσης θεμελιώνεται και από το γεγονός ότι, παρότι το κοινωνικό περιβάλλον είναι ιδιαίτερα αρνητικό για τους ανθρώπους, προσδίδοντάς τους αρνητικά χαρακτηριστικά, εν τούτοις, είμαστε συνεχώς μάρτυρες περιστατικών, όπου κάνει την εμφάνισή του, ο θετικός άνθρωπος, ο αλτρουιστής. Σε κάθε στιγμή της ανθρώπινης ιστορίας, γράφονται αμέτρητες ιστορίες αγάπης, αυτοθυσίας, ηρωισμού, μεγαλειώδους ανθρωπισμού, γράφονται ιστορίες της ανθρώπινης φύσης.

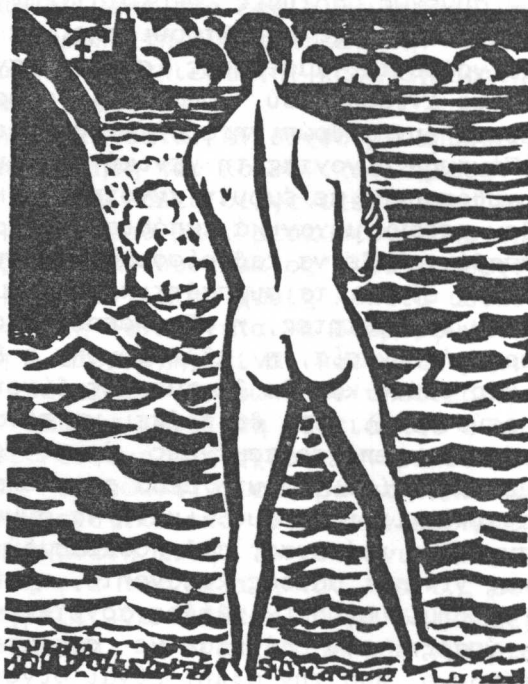
Βέβαια την ανθρώπινη φύση είναι ιδιαίτερα δύσκολο να την καθορίσουμε. Πάντως, δίνοντας τη γενική της εικόνα θα λέγαμε ότι είναι "πλούσια και αυθόρμητη, με έμφυτη αγνότητα, ικανή να πετύχει την αυτοπραγμάτωση αν δεν τεθούν μηχανικά εμπόδια στο δρόμο της" όπως μας λέει ο Τσόμσκι. Ποροπαθώντας δε να καθορίσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, θα λέγαμε πως είναι, τα συμπαθητικά αισθήματα του ανθρώπου, οι επικοινωνιακές του δυνατότητες, η αξιοπρέπεια, οι αυθόρμητες πρωτοβουλίες, η δημιουργική εργασία, η αλληλεγγύη, η δικαιοσύνη. Βέβαια, όλα αυτά είναι γενικές ιδέες και θα λέγαμε πως δίνουν μια εικόνα για τη φύση αόριστη και ρευστή. Κι έτσι θα πρέπει να είναι. Το να ορίσουμε τη φύση της με ρητούς και επεξεργασμένους όρους θα ήταν ανόητο. Μπορούμε πάντως να πούμε πως, είναι έμφυτη μέσα στην ύπαρξη η τάση να ζει ελεύθερη, χωρίς καταναγκαστικούς όρους, ικανή να συνυπάρχει με τους ομοίους της, μέσα σε συνθήκες ισότητας, αλληλοσεβασμού, αλληλεγγύης.

Όπως γίνεται αμέσως κατανοητό, η αποδοχή της ανθρώπινης φύσης, μπορεί να δημιουργήσει πλήθος αρνητικών σκέψεων και πρακτικών. Οτιδήποτε στην ύπαρξη, που ορίζεται με σαφήνεια, μπορεί να καταστεί ιδιαίτερα επικίνδυνο. Από την άλλη, είναι σίγουρο, πως, η ασάφεια, η γενικότητα, βοηθούν την εξουσία. Στην περίπτωση βέβαια της ανθρώπινης φύσης, η γενικότητα είναι η δύναμή της, δηλαδή, στο βαθμό που η κοινωνία βοηθά

ώστε αυτή να λειτουργήσει, ο καθορισμός της σαν μιας έμφυτης υπόστασης, η γενικότητά της δηλαδή, μπορεί να παράγει στους ανθρώπους πλήθος θετικών ιδιοτήτων. Όμως, αυτή η γενικότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν υπέρτατη αναμφισβήτητη αλήθεια, να ιδεολογοποιηθεί, να χρησιμοποιηθεί σαν άλλοθι για τις οποιεσδήποτε εγκληματικές πράξεις. Γι' αυτό, πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί στη χρησιμοποίησή της. Εφόσον θεωρούμε την ύπαρξή της δεδομένη, πρέπει να την εντάξουμε μέσα σ' ένα σχέδιο υπέρβασης όλων των καταναγκαστικών θεσμών που τη φυλακίζουν, έτσι ώστε να γίνει ο καθοδηγητής των ανθρώπινων πράξεων, ατομικών και συλλογικών. Μόνο έτσι θα απομακρυνθούμε από τον κίνδυνο να λειτουργήσει η ύπαρξή της αρνητικά.

Ο ελευθεριακός λόγος πίστεψε στην ύπαρξη της ανθρώπινης φύσης γιατί πίστεψε στις δυνατότητες του ανθρώπου. Στο σημείο αυτό δεν θέλουμε να γίνει καμιά παρερμηνεία. Το περιβάλλον, το οποιοδήποτε περιβάλλον, επιδρά με καταλυτικό τρόπο στην ύπαρξη, διαμορφώνοντας ανάλογα τη συνείδησή της, το κάθε στοιχείο της, πνευματικό και σωματικό. Ο εξωτερικός κόσμος κατασκευάζει την ύπαρξη, αλλά και εδώ επιστούμε την προσοχή, καταστέλλοντας την ανθρώπινη φύση. Ο ελευθεριακός λόγος είναι στην ουσία του ένας υπαρξιακός λόγος, δηλαδή πιστεύει στις δυνατότητες που έχει έμφυτες η ύπαρξη. Με βάση την πίστη του αυτή, έχει δημιουργήσει τον Λόγο του, πρακτικό και θεωρητικό. Θεωρώντας την ύπαρξη από την φύση της ελευθεριακή, επικεντρώνει τις προσπάθειές του, στην απελευθέρωση της σκλαβωμένης από την κυριαρχία φύσης της.

Εξάλλου, μια ύπαρξη υλιστική δεν θα μπορούσε ποτέ να συμβαδίσει με την πολυδιάστατη φυσιογνωμία του ελευθεριακού λόγου. Γιατί, το να μη

δεχθούμε την ύπαρξη της ανθρώπινης φύσης σημαίνει πως, θεωρούμε αποκλειστικά τον άνθρωπο προϊόν του εξωτερικού περιβάλλοντος, προϊόν της εξωτερικής "ύλης", είτε αυτή είναι οικονομική, πολιτική, είτε γενικά κοινωνική. Αλλά ένας τέτοιος άνθρωπος δεν θα μπορούσε να εκπληρώσει τις προσδοκίες του ελευθεριακού λόγου αλλά και πάνω απ' όλα να τον δημιουργήσει.

Ο ελευθεριακός λόγος για να υπάρξει πρέπει να προϋποθέτει για τον άνθρωπο, ότι έχει μια συγκεκριμένη δύναμη που μπορεί από μόνη της, χωρίς καμιά καθοδήγηση, να λειτουργήσει απελευθερωτικά, οργανώνοντας τη ζωή του, ατομική και συλλογική, χωρίς καταναγκαστικούς όρους. Μόνο έτσι, μπορούμε να πούμε ότι μπορεί να ελπίζει πως θα εξουδετερώσει την κατασταλτική εξουσία. Μόνο εφόσον πιστέψει στη δύναμη αυτή και θεωρώντας την σαν φύση της ύπαρξης, θα μπορεί να ελπίζει στην πραγματοποίηση του Λόγου του. Το εξωτερικό περιβάλλον, όπως κι αν είναι διαμορφωμένο, πάντοτε θα είναι αρνητικό για την ύπαρξη. Κι αυτό γιατί, θα επιζητά πάντοτε να εισχωρήσει μέσα της, να αυτοκαθοριστεί δια μέσου της, γιατί, όπως και να το κάνουμε, είναι η ύπαρξη αυτή που το καθορίζει, που το κάνει να υπάρχει. Το γεγονός αυτό, δημιουργεί μεταξύ της ανθρώπινης φύσης και του περιβάλλοντος μια διαρκή συγκρουσιακή αλλά και συμβιωτική αλληλεπίδραση που ποτέ δεν θα μπορεί να σταματήσει. Θα μπορούσαμε να πούμε κατά μια έννοια, πως, ο ελευθεριακός Λόγος παράγεται μέσα από τη σύγκρουση αυτή. Εξωθεί την ανθρώπινη φύση να κατακτήσει το περιβάλλον για να το διαμορφώσει, σύμφωνα με τη φυσιογνωμία της.

Ο ελευθεριακός Λόγος, από τις απαρχές του, συγκροτήθηκε γύρω από την ύπαρξη της ανθρώπινης φύσης. Αναφέρουμε τον Μπακούνιν που μεταξύ των άλλων είπε ότι, "Λόγω της ικανότητας που είναι έμφυτη στην ύπαρξή του, της αρετής δηλαδή να απολαμβάνει το περιβάλλον του και να μαθαίνει πως να το ελέγχει, ο άνθρωπος μπορεί σταδιακά να απελευθερωθεί από τη φύση και να συντρίψει την εχθρότητα του εξωτερικού κόσμου - φυσική και κοινωνική - με τη βοήθεια της γνώσης, της σκέψης και της εφαρμογής της τελευταίας στο γνωστικό ένστικτο, δηλαδή με τη βοήθεια της λογικής, της θέλησης". Και στο σήμερα, χαρακτηριστική είναι η άποψη του Τσόμσκι, που θέτει την ανθρώπινη φύση "ως δημιουργική αρχή, εντοπίζοντάς την στις δομές του ανθρώπινου νου και πως πρόκειται για μια συλλογή σχηματισμών ή έμφυτα οργανωτικών αρχών που καθοδηγεί τη συμπεριφορά μας." Πάντως, η ύπαρξη ή όχι της ανθρώπινης φύσης, βρήκε πολλούς υποστηρικτές αλλά και πολέμιους. Και ήταν λογικό επακόλουθο, αφού πάνω στην ύπαρξή της ή όχι, στηρίχθηκαν ιδεολογίες, πρακτικές, οράματα και κυρίως στηρίχθηκε με τον ένα ή άλλο τρόπο η εξουσία.

Το να μη γίνεται δεκτή η ύπαρξή της, σημαίνει πως, δικαιολογείται μόνο, κάθε λόγος και πρακτική που ορίζονται από τους νόμους του περιβάλλοντος - φυσικού και κοινωνικού -, γεγονός που αναντίρρητα οδηγεί στο διηνεκές, κάθε κοινωνική βελτίωση. Αλλά και το να γίνεται δεκτή, χωρίς να εντάσσεται με ουσιαστικό και σαφή τρόπο, μέσα στο λόγο και την πρακτική για κοινωνική αλλαγή, ενέχει σημαντικούς κινδύνους να μετατραπεί σ' άλλοθι για τη δικαιολόγηση αλλότριων πρακτικών. Εδώ είναι σκόπιμο να αναφέρουμε και πάλι τον Τσόμσκι, που με σαφή τρόπο καθορίζει τη σχέση μεταξύ ανθρώπινης φύσης και ελευθεριακού λόγου. Λέει: "Η έννοιά μας της ανθρώπινης φύσης, είναι σίγουρα περιορισμένη.... Ταυτόχρονα

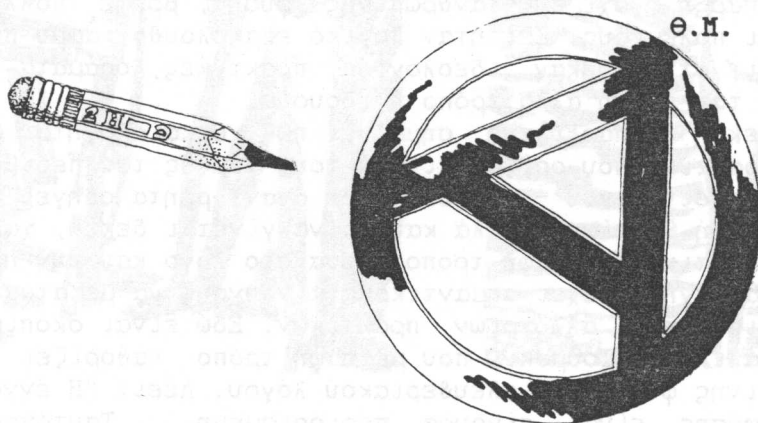
έχει κριτική σημασία το γεγονός ότι γνωρίζουμε πόσο αδύνατους στόχους προσπαθούμε να πετύχουμε.... Και αυτό σημαίνει ότι πρέπει να γίνουμε αρκετά τολμηροί, ώστε να συλλάβουμε και να δημιουργήσουμε κοινωνικές θεωρίες στη βάση μιας μερικής γνώσης < δηλαδή της ανθρώπινης φύσης>.

Η ύπαρξη της ανθρώπινης φύσης καταρρίπτει την ανοησία του εξουσιασμού, ότι δηλαδή, οι άνθρωποι δεν μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς καταναγκαστικούς θεσμούς και ότι επομένως, χρειάζονται συγκεκριμένους θεσμούς, πολιτικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς που θα τους καθοδηγούν. Και αυτό γιατί, ο άνθρωπος από τη φύση του, δεν είναι βίαιος και μπορεί να συνεργαστεί αυτοβούλως θαυμάσια με τους συνανθρώπους του. Υποκινείται από ένστικτα, αρχέτυπα, που στη σύνθεσή τους, διαμορφώνουν μια ύπαρξη ικανή να λειτουργήσει αυθόρμητα, αυτεξούσια, με απεριόριστο σεβασμό για τις άλλες υπάρξεις και κυρίως ελεύθερα χωρίς κανένα εξουσιαστικό περιορισμό.

Σήμερα παρά ποτέ, οι άνθρωποι κυριαρχούνται από πλήθος καταναγκαστικών θεσμών που διατρέχουν όλες τις εκδηλώσεις της ζωής των. Η κυριαχία με τη βοήθεια της τεχνολογίας έχει δημιουργήσει μια νέα πραγματικότητα που έχει εισχωρήσει μέσα στην ύπαρξη τείνοντας να την κυριεύσει ολοκληρωτικά, κάνοντάς την να εγκαταλείπει με οριστικό και αμετάκλητο τρόπο τη φύση της. Ιδεολογίες, πολιτικοί σχηματισμοί, αξιακά και ηθικά συστήματα, έχουν ενσωματώσει την ιδεολογία του εξουσιασμού, όπου, πλίστη στον άνθρωπο, σημαίνει πίστη στη δυνατότητά του να υπακούει χωρίς αμφισβήτηση στις εντολές των καταναγκαστών.

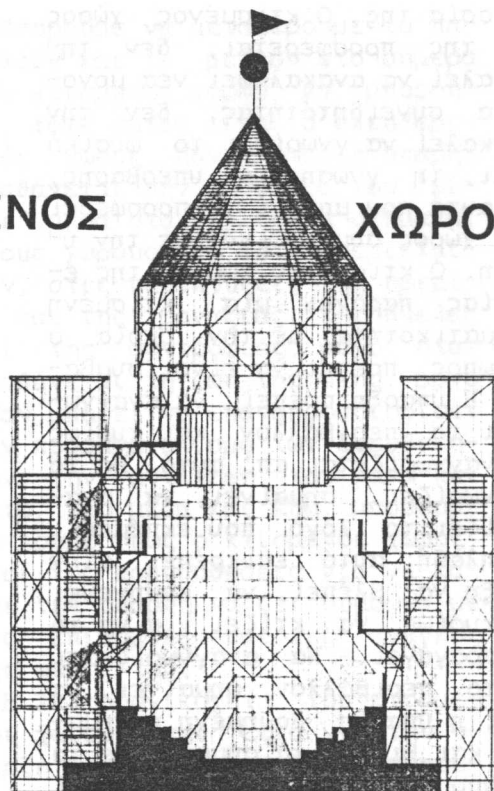
Σ' αυτή την επιβαρυντική κατάσταση, η μόνη ελπίδα για την ύπαρξη, είναι να προχωρήσει το δρόμο προς τη φύση της, προς τις έμφυτες ικανότητές της. Μόνο μια αυτοκαθοριζόμενη ύπαρξη μέσα από τα δικά της φυσικά στοιχεία, μπορεί να αντιπαρατεθεί στη σύγχρονη κυριαρχία, μπορεί να παράγει λόγο για να πείσει και τις άλλες υπάρξεις, μπορεί να δημιουργήσει προοπτικές για την αλλαγή του κόσμου που ζούμε.

Η φύση υπάρχει μέσα στην ύπαρξη, αλλά δεν υπάρχει σήμερα στο έξω απ' αυτή περιβάλλον. Γι' αυτό θα πρέπει να επιδιώξουμε, να την εμφανίσουμε στον κοινωνικό χώρο, να την αντιπαραθέσουμε στην κατασκευασμένη φύση της κυριαρχίας. Έτσι μόνο θα αποδείξουμε, ότι, ο ελευθεριακός λόγος μπορεί να δημιουργήσει και να ζήσει σε μια κοινωνία χωρίς εξουσιασμό και καταναγκασμό.

ΥΠΑΡΞΙΑΚΟΣ ΚΤΙΣΜΕΝΟΣ ΧΩΡΟΣ

"Η φυσιογνωμία της ύπαρξης επιτρέπει τις οποιεσδήποτε μορφές στο κτισμένο χώρο. Η φυσιογνωμία της εξουσιαστικής κοινωνίας μόνο ορισμένες."

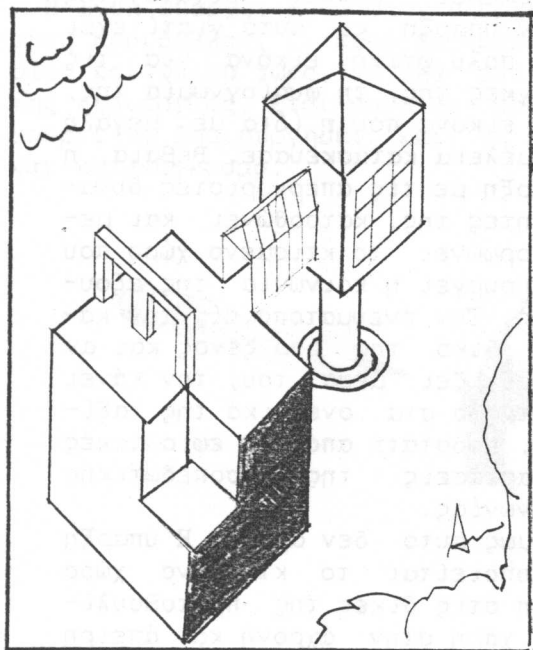
Όταν λέμε ότι, ο κτισμένος χώρος πρέπει να έχει εκτός των άλλων μια συμβιωτική σχέση με την ύπαρξη, σημαίνει πως πρέπει να είναι έτσι μορφοποιημένος, ώστε να της δημιουργεί ένα πολυδιάστατο πραγματικό και φανταστικό χώρο, μέσα στον οποίο να μπορεί να αναπτύξει τα διάφορα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά της. Κι αυτό γιατί, ο κτισμένος χώρος μαζί με το φυσικό βέβαια, επιδρούν καταλυτικά στην ύπαρξη, καθοδηγούν πολλά από τα στοιχεία της και επομένως, είναι θεμελιώδους σημασίας για την επιβίωσή της, η μορφή του και οι δυνατότητες που της δίνει για να ικανοποιήσει τις διάφορες επιθυμίες και ανάγκες της, όπως τις ανακαλύπτει, τις βιώνει, στη σύντομη πορεία της από την πραγματικότητα της ζωής.

Όπως επανειλημμένα έχουμε πει,

ο κτισμένος χώρος της εξουσιαστικής, μονοδιάστατης, ορθολογικής κοινωνίας που ζούμε, δεν προσφέρει πολλές δυνατότητες στην ύπαρξη κι αυτό γιατί έχει μια πολύ φτωχή εικόνα για τις ανάγκες της, τη φυσιογνωμία της, μια εικόνα που η ίδια με μεγάλη επιμέλεια κατασκεύασε. Βέβαια, η ύπαρξη με τις απεριόριστες δυνατότητές της, κατορθώνει και μεταμορφώνει το κτισμένο χώρο που δημιουργεί η κοινωνία της εξουσίας. Τον πνευματοποιεί, τον κάνει δικό της όσο ξένος και αν είναι, ζει μέσα του, τον κάνει σύντροφο στα ονειρικά της ταξίδια, προστάτη από τις εφιαλτικές παραστάσεις της ισοπεδωτικής κοινωνίας.

Όμως αυτό δεν αρκεί. Η ύπαρξη ιδιοποιείται το κτισμένο χώρο χάρη στις δικές της πρωτοβουλίες, χάρη στην άχρηνη και άπειρη

φαντασία της. Ο κτισμένος χώρος δεν της προσφέρεται, δεν την προκαλεί να ανακαλύψει νέα μονοπάτια συνειδητότητας, δεν την προσκαλεί να γνωρίσει το φυσικό είναι, τη γνώση της υπέρβασης, όλα αυτά που μπορεί να προσφέρει ένας χώρος συμβιωτικός με την ύπαρξη. Ο κτισμένος χώρος της εξουσίας παράγει μια κτισμένη πραγματικότητα, με την οποία ο άνθρωπος, πρέπει να είναι συμβατός. Η ύπαρξη πρέπει να αναγνωρίζει το περιβάλλον και κυρίως να αναγνωρίζεται απ' αυτό. Να το αναγνωρίζει, σημαίνει, να αναγνωρίζει το λόγο που εκπέμπει, τι δηλαδή αυτό επιτρέπει στην ύπαρξη να βλέπει, να ερμηνεύει και κυρίως να κτίζει για να το αναπαραγάγει. Να αναγνωρίζεται από το περιβάλλον, σημαίνει, να είναι η ύπαρξη δομημένη πνευματικά και βιολογικά, σύμφωνα με το πρότυπο που το περιβάλλον μπορεί να δεχθεί στο χώρο του. Ο άνθρωπος του κτισμένου χώρου της εξουσίας, παρά τις δυνατότητες

που έχει να τον πνευματοποιεί, δυνατότητες που δεν μπορεί να περιορίσει η εξουσία, εν τούτοις, είναι περιορισμένος να πράττει, να σκέπτεται, να κινείται, μέσα στους εξωτερικούς και εσωτερικούς κτισμένους όγκους, σύμφωνα με τα πρότυπα της, για να μπορεί να τους αναγνωρίζει και να αναγνωρίζεται απ' αυτούς.

Ο κτισμένος χώρος τελικά, έχει τα χαρακτηριστικά και τις λειτουργίες που έχει, γιατί το κοινωνικό σύστημα, στερεί από τον άνθρωπο τη δύναμη να πραγματοποιεί τη φαντασία του, στερεί την ικανότητά του να αποδέχεται το σχετικό, στερεί τη διάθεση της εξερεύνησης, της αναζήτησης, της αποδοχής του άγνωστου που θα παρουσιαστεί. Μόνο ένας άνθρωπος αποστερημένος από την ουσία της ύπαρξής του, από τα προηγούμενα χαρακτηριστικά δηλαδή και από πολλά άλλα βέβαια, μπορεί να αποδεχθεί τον κτισμένο χώρο της εξουσίας, να τον δικαιολογήσει, να τον αναπαραγάγει. Ένας άνθρωπος που θέλει να βιώσει τα υπαρκτά χαρακτηριστικά του, που θέλει να αιωρηθεί στο "είναι" της ύλης και του πνεύματος, που θέλει να υπερβεί τις χωροθετήσεις του "ορισμένου", που θέλει να ηδονιστεί από το απρόβλεπτο της μορφής, από τις ονειρικές καταστάσεις που αυτή μπορεί να δημιουργήσει όταν ελευθεροποιηθεί, πρέπει να αναζητήσει τον κτισμένο χώρο που μπορεί να δεχθεί τις οποιεσδήποτε μορφές, που μπορεί να δεχθεί την υπέρβαση της ιστορικότητας, τη λειτουργικότητα σαν επιθυμία, την αισθητική σαν τυχαιότητα.

Μπορούμε να κατασκευάσουμε ένα χώρο σουρεαλιστικό, μεταφυσικό, υπερβατικό, μαγικό, αλλά και ορθολογικό, τεχνολογικό, ένα χώρο ήρεμο αλλά και προκλητικό, αντι-

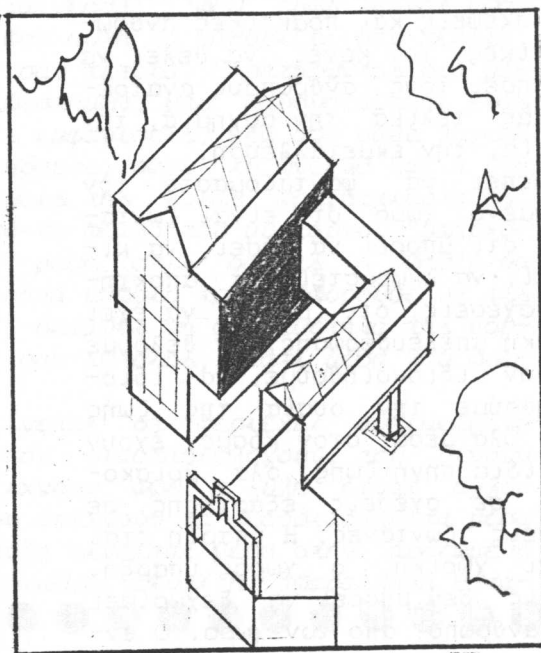

φατικό, μυστηριώδη. Μπορούμε να δημιουργήσουμε μορφές μοναδικές, που θα μας μεταφέρουν από την άλλη πλευρά του "είναι", που θα μας δείχνουν τις διαδρομές της συμφιλίωσης με τη ζωή και τον θάνατο. Μπορούμε, δε μας εμποδίζει κανένας μορφολογικός κανόνας, καμιά αισθητική, παρά μόνο η απολυτότητα της εξουσιαστικής κοινωνίας με την ιστορικότητά της, τη μονοδιάστατη γνώση της, την τάξη στις μορφές και τις λειτουργίες τους.

Άνθρωπος και χώρος πρέπει να παράγουν τη συμβιωτική σχέση τους από τη συνύπαρξη του χάους και της τάξης, των αντιθέτων, των ασυμβίβαστων, αυτών που δίνουν στη μορφή, μια μορφή μεταβαλλόμενη, απροσδιόριστη, αλλά και μια μορφή, σταθερή, προσδιορισμένη, προβλέψιμη. Η σχεδίαση της δυαδικότητας, μπορεί να παράγει μια κτισμένη συμβιωτική με την ύπαρξη μορφή. Η σχεδίαση του σκότους και του φωτός, της τάξης και του χάους, της λογικής και του παράλογου, της πραγματικότητας και της φαντασίας, μπορούν να δώσουν στον κτισμένο χώρο τη μπαντική μορφή, τα στοιχεία με τα οποία μορφοποιείται η δυαδικότητα του "είναι". Μπορεί η δυαδικότητα να κάνει τη κτισμένη μορφή, να υπερβεί το "φαίνεσθαι" και να εισχωρήσει στην ουσία του "είναι". Η δυαδικότητα μπορεί να λύσει τη σύμβαση με αυτό που παρουσιάζεται, ίσως, μπορεί να ανοίξει τις πύλες για τις άλλες πλευρές του κόσμου, τις άλλες διαστάσεις του. Ίσως μπορεί να δημιουργήσει μορφές που θα είναι το κλειδί για την υπέρβαση του χρόνου. Μια πολύμορφη κτισμένη πραγματικότητα μπορεί να δημιουργήσει πρωτόγνωρες ικανότητες, μπορεί να αφυπνίσει την αρχέτυπη σύνδεση με την ουσία των πάντων.

Μπορούμε να μεταφέρουμε το παρελθόν και το μέλλον στο σήμερα του κτισμένου χώρου; Αν μπορούμε, τότε αυτός είναι ο ελευθεριακός χώρος. Μόνο όταν η ύπαρξη αισθάνεται την ιστορία του "είναι" μέσα στα κτισμένα σχήματα, στους χώρους που αυτά περικλείουν, στις περιπτώσεις της ηρεμίας και της μοναξιάς, της θύελλας και της συντροφιάς, μόνο όταν αισθάνεται τη ζωή της ύλης, μόνο όταν μπορεί να επαναπροσδιορίσει τον προσανατολισμό των διευθετήσεων, την αντίληψη του πάνω και κάτω, του μέσα και έξω, μπορούμε να πούμε πως ο κτισμένος χώρος, έχει τις προϋποθέσεις για να κάνει την ύπαρξη να ζει σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις ανάγκες της φύσης της.

Η λειτουργικότητα του κτισμένου χώρου έχει αξία για την ύπαρξη στο βαθμό που δεν εξυπηρετεί κατευθυνόμενες ανάγκες, έχει αξία εφόσον μπορεί να αποφύγει τις λειτουργικές διαδρομές της εξουσίας, τις διαστάσεις και δι-

ευθετήσεις των χώρων σύμφωνα με τη λογική της. Οι ανάγκες της ύπαρξης δε μπορούν να διευθετηθούν στο χώρο, μέσα από τυπικές μορφές, μέσα από επαναλαμβανόμενες διατάξεις. Όπως η ύπαρξη είναι μοναδική έτσι πρέπει να είναι και η οργάνωση του χώρου. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του κάθε ανθρώπου πρέπει να δημιουργεί και ιδιαίτερους χώρους, πρέπει η πολυπλοκότητα της ύπαρξης να γίνεται πολυπλοκότητα του χώρου, μέσα από τη σύνδεση της απλότητας και της διαφορετικότητας. Η μοναδικότητα της ύπαρξης πρέπει να παράγει μοναδικές κτισμένες μορφές που θα συνθέτουν την πολυμορφία του κτισμένου χώρου.

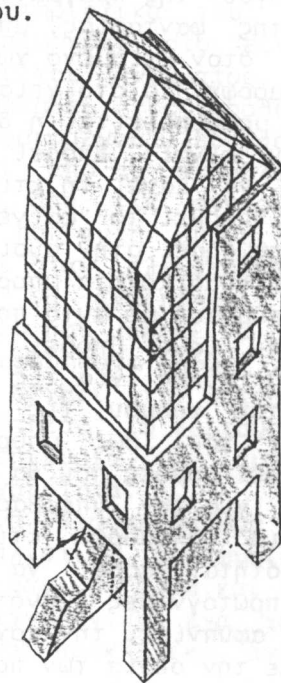
Ο άνθρωπος πρέπει να εκ - τίθεται στο χώρο και ο χώρος να τον εκ - θέτει στο είναι του συμπαντικού πνεύματος, να τον χρονομεταφέρει σε κάθε πλευρά του κόσμου και της ιστορίας. Η συμβίωση του ανθρώπου με το χώρο εφόσον λειτουργεί, τον προτρέπει να ζει υπαρξιακά, να γνωρίζει τον εαυτό του και τη μοίρα του, να ελευθεροποιείται, του μεταδίδει σκέψεις και πρακτικές ανθρωπιστικές, τον κάνει να θέλει να βοηθήσει τους ανθρώπους ανατρέποντας τελικά την ασχημιά, την αδικία, την εκμετάλλευση.

Πρέπει να φανταζόμαστε τον κτισμένο χώρο ότι είναι ζωντανός, ότι μπορεί να ζήσει, να κινηθεί, να εκφραστεί, να αποκτήσει σχέσεις, ότι μπορεί να έχει ανάγκη απελευθέρωσης, αν θέλουμε να τον ιδιοποιηθούμε, να ιδιοποιηθούμε την ουσία της ζωής του. Όλα μέσα στον κόσμο, έχουν την ίδια πηγή ζωής, όλα βρίσκονται σε σχέσεις εξάρτησης, σε σχέσεις ζωντανές. Η ύπαρξη έτσι είναι χωρική, ο χώρος ύπαρξη. Κανείς δεν μπορεί να ξεχωρίσει τον άνθρωπο από τον χώρο. Ο άν-

θρωπος βρίσκεται μέσα στο χώρο. Το " σκέπτομαι άρα υπάρχω" μπορεί εύκολα να γίνει "σκέπτομαι άρα παράγω χώρο". Ο χώρος δημιουργεί την τυχειότητα της ύπαρξης αλλά και το θάνατό της. Με τη βοήθειά του παράγεται ο χρόνος. Η ύπαρξη είναι χρονικότητα και χωρικότητα και τα δύο μαζί. Ο χώρος, ο κτισμένος χώρος, αποκτά οντότητα, γιατί είναι οι άνθρωποι που του δίνουν αυτή τη δυνατότητα, να αποκαλυφθεί δηλαδή σαν τέτοιος. Η συμβίωση με τον κτισμένο χώρο σημαίνει ότι, μας δημιουργεί, μας κάνει να τον παρατηρούμε, να τον αισθανόμαστε, να τον διαισθανόμαστε.

Αν θέλουμε να δημιουργήσουμε μια ελευθεριακή αρχιτεκτονική, θα πρέπει τελικά, να συνθέσουμε την πραγματικότητα όπως μας παρουσιάζεται και την πραγματικότητα όπως τη φανταζόμαστε. Και θα πρέπει να δώσουμε στην ύπαρξη την ευκαιρία να αντιληφθεί τη ψευδαίσθηση του εξουσιαστικού κτισμένου χώρου για να βιώσει την αλήθεια του ελευθεριακού κτισμένου χώρου.

A.M

Ο ΧΩΡΟΣ

Όταν θέλουμε να μιλήσουμε για το χώρο, δεν μπορούμε παρά να μιλήσουμε για το "είναι" και την ύπαρξη. Είναι τα μοναδικά στοιχεία που μπορούν να μας ποσοθετήσουν στο δρόμο για την κατανόησή του. Ο χώρος έχει μια ουσιαστική σχέση με την ύπαρξη: αναγνωρίζεται σαν τέτοιος, γιατί η ύπαρξη τον αναγνωρίζει σαν τέτοιο. Σύμφωνα με τον Χάιντεγκερ "η ύπαρξη είναι χωρική και η ανείσ δεν μπορεί να ξεχωρίσει τον άνθρωπο από τον χώρο."

Ο έξω κόσμος είναι η προσωποποίηση για την ύπαρξη. Η ύπαρξη χωρίς αυτήν άλλο έξω από αυτή, δεν μπορεί να νοηθεί σαν τέτοια. Ο χώρος είναι υπόθεση διανά της και του "είναι". Κι όσο δεν απλοποιούμε στη γνώση του "είναι", (που βέβαια δεν θα τη φθάσουμε ποτέ), τόσο θα φαίνεται το "υπάρχειν" σαν χώρος, σαν το εμμέδιο προς τη γνώση του "είναι".

Όλοι οι διανοητές του κόσμου, αντιτιθέμενο-υποτιθέμενο, σκέψη-ύλη, σώμα-πνεύμα, νοητό-αισθητό, είναι αποτελέσματα του χώρου που εισχωρεί "μεταξύ" της ύπαρξης και του "είναι". Ο χώρος, είναι το "υπάρχον" που απορροφάει το "είναι". Το "υπάρχον", δηλαδή η φύση, ο κόσμος των ζωντανών και μη ζωντανών, των ορατών και αόρατων δυνάμεων, είναι η παράσταση του κόσμου που μας εμφανίζεται.

Γίνεται εύκολα κατανοητό, πως, ο χώρος είναι ένα "υπάρχον" από τα οποία που μπορεί να πάρει το "φαινεσθαι", που όμως είναι απαραίτητο για την ύπαρξη στο βαθμό που αυτή το καθορίζει σαν τέτοιο, στο βαθμό που αυτό την καθορίζει σαν τέτοια. Παρατηρώντας δια μέσου των αναμειγνύσεων των φυσικών επιστημών, μας παρουσιάζεται ένας κόσμος με ατέλειωτες διαφορετικές εμφανίσεις, έξω από κάθε λογική και κατ' αίσθηση περιγραφή, ένας κόσμος, όπου το πνεύμα και η ύλη φαίνονται σαν οι συμπληρωματικές όψεις της ίδιας πραγματικότητας. Αυτή η συνεχής αναμειγνύση κάτω από το πέπλο του υπάρχοντος "υπάρχοντος" και νέων μορφών του κόσμου, μέσα στις οποίες η ύπαρξη θα μπορούσε ενδεχομένως να ζήσει αν κατά κάποιο τρόπο μπορούσε να τις αναδείξει σε υπέρτατα "υπάρχοντα", δείχνει τη σχετικότητα της μορφής του χώρου, που παρουσιάζεται σαν τέτοιος, γιατί μέσα του αρέσει να επιβιώσει η ύπαρξη.

Ο χώρος, σαν φυσικός χώρος, φαίνεται ότι περιέχει αντιτιθέμενα που τον καθορίζουν ποσολογικά, τον διαστασιοποιούν, του δίνουν κατευθύνσεις, αντιτιθέμενα που δείχνουν πως, η ύλη είναι αλλού συγκεντρωμένη, αλλού αραιωμένη, που δείχνουν τα μεσοδιαστήματα μέσα στα οποία κινείται η ύπαρξη. Η ύπαρξη κινείται μέσα στην αραιωμένη ύλη και σε αναφορά με την συγκεντρωμένη. Είναι η απαραίτητη κατά-

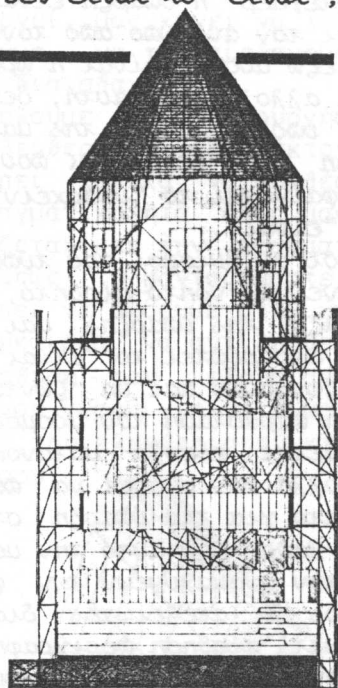

σταση του "υπάρχοντος" που φανερώνει, που μεριμνά για την ύπαρξη, για τη συνείδησή της. Όμως, αυτός ο έξω από την ύπαρξη υόσμος, έτσι φαίνεται αλλά δεν είναι υόσμος, αφού αυτό που φαίνεται μπορεί να φανεί και με αμέτρητους άλλους τρόπους. Ο χώρος φαίνεται πως είναι αέρας-γη, όντα-οντότητες. Με μια άλλη αντίληψη, σίγουρα θα φαινόταν υάτι άλλο, ίσως να γινόταν αντιληπτός και σαν μη-χώρος, όπως λέγει ο Σαρτρ: "αυτό που φαίνεται στην πραγματικότητα είναι μονάχα μια όψη του αντιτιμμένου και το αντιτιμμενο είναι ολόκληρο μέσα στην όψη αυτή και συνάμα έξω από αυτή".

Ο χώρος λοιπόν, σαν ένα όλο-αντιτιμμενο, είναι μια όψη του χώρου, ο χωρόχρονος ή ο χώρος των αλληλεπιδρών διαστάσεων υάποιες άλλες, ο χώρος του ανεύματος ή της παρ'αίσθηση αντίληψης εώλης, ο υιτι-σμένος, ο υοινωνυός, ο εξουσιαστυός, το ίδιο. Ετσι τελυιά, ο χώρος και συνυόλουθα ο χρόνος, είναι "αυτό που δεν είναι το είναι", είναι η ύπαρξη και υάθε "υάρχειν".

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- * ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΚΑΝΟΥΝ ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΑΝΟΥΝ;
- * ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.
- * ΕΠΙΚΑΙΡΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ.
- * Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΦΥΣΗ.
- * ΥΠΑΡΞΙΑΚΟΣ ΚΤΙΣΜΕΝΟΣ ΧΩΡΟΣ.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1992

ΤΟ "ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ" ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΔΥΟ ΜΗΝΕΣ ΠΕΡΙΠΟΥ. ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ: Ε.Μ, Θ.Μ, Σ.Π, Α.Μ.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΘΑΙΟΥ
ΓΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ:
Τ.Θ. 3646 10210 ΑΘΗΝΑ

350 δρχ